

Mijn ziekenhuis in potlood

Het ziekenhuis door de ogen van kinderen

Het eerste artikel van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind licht toe dat voor de toepassing van dit verdrag, onder een kind verstaan wordt, elke mens jonger dan 18 jaar.

→ 1	Voorwoord	03	
→ 2	Inleiding	04→07	
→ 3	Enkele cijfers	07→08	
→ 4	Analyse van de tekeningen en van de boodschappen	09→14	
→ 4.1	Ziekenhuispersoneel	15→19	
→ 4.2	Bezoek	20→29	
→ 4.3	Verzorging en behandeling	30→36	
→ 4.4	Het comfort	37→43	
→ 4.5	Spel en animatie	44→57	
→ 4.6	Het ziekenhuis in het algemeen	58→66	
→ 4.7	Psychiatrisch ziekenhuis	67→68	
→ 4.8	En verder...		
→ 5	Aanbevelingen van kinderen en jongeren	69	
→ 6	Aanbevelingen van de organisaties	70→72	
→ 7	Bijlagen		
→ 7.1	Wedstrijdreglement	74	
→ 7.2	Folder	75	
→ 7.3	Lijst van de deelnemende ziekenhuizen	76	
→ 7.4	Evaluatie van de tekenwedstrijd door het omkaderend personeel	77	
→ 7.5	Vragenlijst	78	

Voorwoord

Kinderen een stem geven. Dat is de bekommernis van What Do You Think? En daarbij richten wij ons op de eerste plaats naar kinderen die het net iets moeilijker hebben dan hun leeftijdsgenootjes of die in moeilijke omstandigheden moeten opgroeien. Vanuit deze filosofie organiseerden we een teken- en schrijfwedstrijd in de ziekenhuizen met als titel "Mijn ziekenhuis in potlood: het ziekenhuis door de ogen van kinderen".

Charlotte Van den Abeele
Perrine de le Court
Maud Dominicy
Gaëlle Buyschaert
Child Rights Officers
UNICEF België

Om van kinderen zelf te horen hoe zij hun ziekenhuisverblijf ervaren. En om aan kinderen de kans te geven zelf te vertellen hoe zij zich voelen in het ziekenhuis. Waar zij van houden. Waar zij niet van houden. En hoe zij hun ideale ziekenhuis voorstellen. Wat ze graag zouden veranderen. Wat ze denken van het ziekenhuis, het personeel, de verzorging, de behandeling en de pijn. Want wie is er beter geplaatst dan de kinderen zelf om ons ideeën te geven over hoe we het ziekenhuisverblijf voor kinderen nog kunnen verbeteren?

De meer dan 700 tekeningen en teksten die wij binnenkregen hebben ons een breed beeld opgeleverd van hoe kinderen hun ziekenhuisverblijf ervaren. De wedstrijd was voor de kinderen een middel om belangrijke dingen en ervaringen uit te drukken. Het gaf hen de gelegenheid gevoelens onder woorden te brengen en tegelijkertijd ook de banden met het ziekenhuispersoneel hechter te maken, momenten van leed en plezier te delen.

Het ziekenhuis is voor veel kinderen iets onbekends. Kinderen ervaren pijn en angst en weten niet altijd goed waarom ze er heen moeten en voor hoe lang. De volwassenen gebruiken een woordenschat die niet altijd is aangepast aan kinderen, en de kinderen moeten hun vertrouwde omgeving, hun mama, papa, broers, zusjes en vriendjes achterlaten. Vaak zijn kinderen bang voor de operatie of het onderzoek dat ze moeten ondergaan. Bovendien is er de verveling tijdens het ziekenhuisverblijf: in bed moeten blijven liggen en niet altijd veel mogelijkheden hebben om te ontspannen. Maar gelukkig zijn er ook heel wat positieve ervaringen. Kinderen maken nieuwe vriendjes, ze worden goed verzorgd, ze worden omringd door de goede zorgen van het verplegend personeel en ze kunnen achteraf fier zijn op de proef die ze doorstaan hebben.

In dit rapport willen wij een selectie tonen van de tekeningen die wij binnenkregen en een samenvatting geven van de belangrijkste boodschappen die wij uit de tekeningen konden afleiden. Volgende thema's kwamen het vaakst aan bod in de tekeningen:

- Het verplegend personeel;
- Het bezoek;
- Spel en ontspanning;
- Comfort (de kamer, het bed, het eten...);
- Zorg en verzorging;
- Het ziekenhuis in het algemeen;
- Het psychiatrisch ziekenhuis.

Naast de tekeningen hebben wij eveneens een aantal concrete aanbevelingen van kinderen opgenomen waarin zij zelf voorstellen doen om het ziekenhuisverblijf te verbeteren, aangevuld met aanbevelingen van een aantal partners die begaan zijn met het humaniseren van de ziekenhuisopname voor kinderen.

In dit rapport pogen wij een aantal concrete aanbevelingen te doen naar de beroepskrachten die begaan zijn met het welzijn van kinderen, de beleidsmakers maar ook het grote publiek. UNICEF hoopt dat dit rapport ertoe bijdraagt de stem van gehospitaliseerde kinderen te laten horen, alsook hun ervaringen en de voorstellen die ze formuleren om een echt "kindvriendelijk" ziekenhuis te verwezenlijken

We dragen dit rapport op aan alle gehospitaliseerde kinderen en in het bijzondere aan Stéphanie.

Inleiding

<http://www.whatdoyouthink.be/>
<http://www.unicef.be/>

De wedstrijd

De teken- en schrijfwedstrijd voor kinderen in ziekenhuizen, werd georganiseerd in het kader van het project 'What Do You Think?' dat wordt gecoördineerd door UNICEF België. Dit project wil de stem van de meest kwetsbare kinderen en jongeren laten horen aan politici, het grote publiek en het Comité voor de Rechten van het Kind in Genève (het controle-orgaan dat toeziet op de wereldwijde naleving van de het Verdag inzake de rechten van het kind).

Deze wedstrijd wil kinderen de kans bieden hun mening te uiten over hun hospitalisatie om zo hun gevoelens, indrukken, verwachtingen en wensen te achterhalen. Alle kinderen tot 18 jaar oud mochten meedoen op alle kinderafdelingen en psychiatrische afdelingen in België onder de verantwoordelijkheid van de volwassenen die op de dienst werken (verplegend personeel, ziekenhuisleraar, animator, opvoeder, enz.). Zij werden door het project gesensibiliseerd en verzamelden de meningen van de kinderen en hielpen hen die te formuleren.

De onderwerpen

Aan de kinderen werd gevraagd een werkje (tekening, schilderij, collage) te maken of een tekst te schrijven over de volgende onderwerpen:

Onderwerp nr. 1: Wat ik leuk vind aan het ziekenhuis
Onderwerp nr. 2: Wat ik niet leuk vind aan het ziekenhuis
Onderwerp nr. 3: Hoe ziet het ideale ziekenhuis eruit?

We vroegen de kinderen ook om, met de hulp van het ziekenhuispersoneel, commentaar te geven bij hun tekening of schilderij. Kinderen en jongeren die daar zin in hadden, konden ook hun mening geven door middel van een vragenlijst.

De methode

De wedstrijd is gebaseerd op de wedstrijd die in Frankrijk werd georganiseerd door de organisatie SPARADRAP in samenwerking met het Ministerie van Werkgelegenheid en Solidariteit (1995). Het bestaande materiaal (voorstelling, reglement, enz.) werd dus aangepast aan de Belgische situatie.

Alles wat uit dit project voortkwam en de analyse ervan, is het resultaat van een samenwerking tussen gehospitaliseerde kinderen en de volwassenen die zelf bij deze problematiek betrokken zijn. Het gaat daarbij eerst en vooral om het verzorgend en educatief personeel van het ziekenhuis, maar ook om de volwassenen (ouders, onderzoekers, specialisten) met een eigen expertise rond het behandelde onderwerp die ons hebben geholpen om de tekeningen en boodschappen van de kinderen te analyseren. We mogen de bijdrage van al die mensen aan deze wedstrijd niet vergeten.

Het resultaat

Van de 220 ziekenhuizen die een uitnodiging kregen, schreven 46 afdelingen zich in om actief deel te nemen aan de teken- en schrijfwedstrijd: 36 kinderafdelingen en ziekenhuisscholen en 10 psychiatrische afdelingen (15 ziekenhuizen in het Vlaams Gewest, 24 in het Waals Gewest, en 7 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

In totaal namen 740 kinderen tussen 3 en 18 jaar deel aan de wedstrijd: we ontvingen 549 tekeningen en 203 vragenlijsten.

De werkjes waren:

- Tekeningen met viltstift, potlood en schilderijen
- Collages met foto's uit tijdschriften, medisch materiaal en persoonlijke foto's
- Teksten: gedichten, verhalen, moppen
- Foto's

Het project had zo zijn grenzen:

De wedstrijd liep vier maanden lang (augustus-december 2005) met beperkte middelen en richtte zich enkel op gehospitaliseerde kinderen tot 18 jaar.

De jury

De kwaliteit van de werkjes maakte het de jury er niet makkelijk op. Op donderdag 2 maart 2006 werden de laureaten in Brussel geselecteerd. Na lange discussies en veel concentratie kwam de jury tot een akkoord. Een eerste selectie was al gebeurd op basis van de motivatie van de afdeling, de originaliteit van de tekeningen en de relevantie van de boodschappen. De leden van de jury kozen meerdere werkjes op basis van hun creativiteit, expressie, originaliteit en de kracht van de boodschap.

De prijzen

De wedstrijd wilde alle kinderen belonen. Dankzij UNICEF en een partnerschap met IKEA en Ralph Lauren kregen alle deelnemers een klein boekje over de rechten van het kind en een beer.

De wedstrijd wilde ook een hele deelnemende ploeg belonen: de kinderen en de afdeling. Drie afdelingen kregen elk een prijs.

Drie ziekenhuizen ontvingen een eerste prijs (het Universitair Kinderziekenhuis Koningin Fabiola - Robert Dubois school, het Algemeen Ziekenhuis van Lokeren en de Clinique de l'Espérance): een cheque ter waarde van 1000 euro om te investeren in hun afdeling en zo de opvang en het verblijf van zieke kinderen te verbeteren.

Twee ziekenhuizen kregen een tweede prijs (de school les Colombes de Baudour en het Virgajes-ziekenhuis van Hasselt): 50 beren voor elke afdeling.

Een derde bijzondere prijs werd toegekend aan vijf psychiatrische ziekenhuizen (het Universitair Kinderziekenhuis Koningin Fabiola in Brussel. Titeca -afdeling Carribou-; Neurologisch centrum William Lennox B01; Neurologisch centrum William Lennox Neuropediatrie Afdeling A1; het psychiatrisch ziekenhuis 'De Korbeel' in Kortrijk; Psychiatrisch centrum Caritas in Melle). Zij kregen tickets om zich te gaan vermaken in pretpark Walibi.

Wij wensen iedereen nog eens van harte proficiat.

Onze partners

Het « What Do You Think ? » project wordt ondersteund door het Ministerie van Justitie, de Vlaamse Overheid en de Franstalige Gemeenschap van België. Talrijke sponsors en partners hebben ons geholpen dit project te realiseren.

De sponsors

GlaxoSmithKline Biologicals, is een van de belangrijkste vaccin-producenten ter wereld. Bijna een kwart van zijn bezetting wijdt zich aan de ontwikkeling van nieuwe efficiënte en veilige vaccins tegen infecties en ziektes die erge gevolgen kunnen hebben in de hele wereld. GlaxoSmithKline Biologicals, dat reeds enkele jaren partner is van UNICEF België, heeft deze publicatie eveneens mogelijk gemaakt.

Ikea is een wereldwijd meubelbedrijf. Ikea heeft 500 beertjes geschonken voor de kinderen die deelnamen aan de wedstrijd. Deze actie heeft tot doel om een beter leven te schenken aan de kinderen, die in de ogen van Ikea bijzonder tellen. Ikea heeft immers wereldwijd samenwerkingssakkoorden met UNICEF, waaronder ook in België.

De Parfums **Ralph Lauren** hebben zich geschaard achter het project "Mijn ziekenhuis in potlood" en boden ons de mogelijkheid om de drie winnende pediatrie afdelingen een geldprijs te geven om de opname van kinderen te verbeteren. De parfums Ralph Lauren hebben eveneens 500 beertjes geschonken aan de deelnemende kinderen.

Walibi is een pretpark dat sinds meerdere jaren een actief beleid voert van sociaal mecenaat ten voordele van de kinderen. Sinds vele jaren, krijgen de kinderen die deelnamen aan de educatieve campagnes van UNICEF België de mogelijkheid naar Walibi te gaan. Walibi schonk 150 tickets in het kader van deze wedstrijd voor de deelnemende kinderen.

<http://www.each-for-sick-children.org/>

[De partners](#)

De vereniging voor de Humanisering van het Hospitaal (l'Association pour l'Humanisation de l'Hôpital (HU)) is lid van EACH (European Association for Children in Hospital). Ze heeft als missie om elke actie die de humanisering van de verzorging in ziekenhuizen voor kinderen voor ogen heeft, aan te moedigen en te ondersteunen. Volgens HU, betekent de humanisering van de ziekenhuiszorgen, de relaties met en de leefomstandigheden in het ziekenhuis verbeteren voor al diegenen die dit moeilijke leven delen met het zieke kind en zijn familie. Humaniseren betekent ook aan het kind durven vertellen wat hij moet ondergaan en waarom. Het is ook zijn angstgevoelens en zijn wens om die momenten niet te moeten meemaken, erkennen. Woorden plakken op de technische handelingen, stelt een kind gerust, laat hem toe om vertrouwen in de volwassenen te blijven hebben en om actief te participeren in zijn verzorging. HU heeft zijn ervaring met ons gedeeld en ons nuttige informatie verstrekt over de toepassing van het "Charter van het Gehospitaliseerd kind".

<http://www.sparadrap.org/>

SPARADRAP (Frankrijk): de organisatie SPARADRAP werd in 1993 opgericht door ouders en beroepskrachten uit de gezondheidssector om families en beroepskrachten te helpen wanneer een kind ziek is of gehospitaliseerd wordt. SPARADRAP is een onafhankelijke vereniging die al meer dan tien jaar helpt om zieke kinderen hun ziekte en behandelingen te doen begrijpen zodat het kind een passende verzorging krijgt in een aangepaste omgeving en een betere pijnbehandeling en zodat de affectieve en relationele noden worden gerespecteerd ondanks de beperkingen van de ziekte. Sparadrap heeft ons geholpen door zijn ervaringen te delen en ons waardevolle raad te geven in verband met de vormgeving van de wedstrijd. Ook gaven ze ons talrijke aanbevelingen om een echt "kindvriendelijk" ziekenhuis te verwezenlijken.

<http://www.chc.be/>

Het Ziekenhuis van de Hoop (La Clinique de l'Espérance), vzw CHC, kadert zijn activiteiten sinds enkele decennia in een logica van humanisering. Sinds meer dan 10 jaar, werkt het rond het recht van de kinderen op informatie, met als doel de participatie van kinderen te vergroten en hun stem te laten horen in alle fases van de ziekenhuisopname. Met twee colloquia op zijn actief over het « respect van het gehospitaliseerd kind » (in 1998 en 2002) verfijnt de Clinique de l'Espérance steeds weer zijn praktijken, in de geest van het charter van het gehospitaliseerd kind. Dit laatste verspreiden ze via verschillende documenten en videofilms zoals "doodsbang zijn van het leven" en "informer via spel?" die de participatie van kinderen naar voren schuiven. Naast zijn deelname aan de wedstrijd, heeft het Ziekenhuis van de Hoop ons ook veel tips en informatie gegeven over de participatie van gehospitaliseerde kinderen en de humanisering van de zorgverstrekking.

<http://liquesdroitsdelenfant.org/>

De Kinderrechtenliga (La Ligue des droits de l'enfant) is een vereniging zonder winstoogmerk die strijdt voor de kinderrechten. In 2004 publiceerde de Liga een Witboek over de "Integratie van het chronisch zieke of gehandicapte kind op school". Zijn bedoeling? Ziek zijn en de gevolgen ervan voor het kind uitleggen. Elke leerkracht, medische of sociale helper kan op deze pagina's een duidelijke uitleg vinden van de pathologie of de handicap van het kind, de gevolgen ervan voor het kind in zijn dagelijks leven en op school, de praktische regelingen die getroffen kunnen worden om zijn onthaal te optimaliseren, getuigenissen en adressen van verenigingen, gespecialiseerde centra...

De Kinderrechtenliga heeft ons waardevolle raad gegeven over de manier om de stem van zieke en gehandicapte kinderen gehoor te geven.

Radio Bobo: Ondersteund door een groep professionele animatoren en vrijwilligers, hebben de kinderen die ziek en gehospitaliseerd zijn in het Universitair Kinderziekenhuis Koningin Fabiola, hun eigen cyber-radio ontwikkeld: Radio bobo. De uitzendingen worden opgenomen voor en door de kinderen. Radio Bobo, "la radio des Zozos", zoals ze die noemen, wordt verspreid over het net waardoor de kinderen, hun ouders, familie en vrienden, de reportages op elk moment kunnen volgen. Radio Bobo heeft de wedstrijd verspreid binnen talrijke pediatrie afdelingen.

<http://www.radiobobo.org/>

<http://www.vlaamspatientenplatform.be/>

Vlaams Patiëntenplatform vzw (VPP), is een onafhankelijke koepelorganisatie van een 86-tal patiëntenverenigingen uit Vlaanderen die streeft naar een toegankelijke zorg op maat voor de patiënt en zijn omgeving. Het Vlaams Patiëntenplatform streeft naar actieve deelname van patiënten aan het gezondheidsbeleid en de gezondheidszorg. Ervaringsdeskundigen uit de patiëntenverenigingen dragen de projecten van het Vlaams Patiëntenplatform vzw. Patiëntenrechten, onafhankelijk klachtrecht voor patiënten, toegankelijkheid van zorg, kinderen en gelijke kansen zijn belangrijke aandachtspunten in de werking.

De VPP gaf ons waardevolle raad in het kader van de wedstrijd en voor de formulering van aanbevelingen voor een echt "kindvriendelijke" ziekenhuisopname voor kinderen.

Vanessa Greindl is psychologe en psychanalist. Naast haar consultaties voor kinderen, jongeren en volwassenen, neemt ze deel aan meerdere preventieprojecten op het vlak van de vroege kindertijd. Ze werkt samen met en verzorgt heel wat redactiewerk voor o.a. de Franstalige Gezinsbond. Daarnaast animeert ze sinds '98 verschillende post-universitaire opleidingen over het thema van de interpretatie van kindertekeningen. Dat heeft haar ertoe gebracht zich te interesseren in de tekenwedstrijd voor kinderen in de ziekenhuizen. Ze heeft ons haar analyses gecommuniceerd.

Enkele cijfers

Aantal deelnemers

In totaal namen 46 ziekenhuizen aan de wedstrijd deel (van de 220 die werden aangeschreven). 36 algemene ziekenhuizen en 10 psychiatrische ziekenhuizen.

In totaal namen 720 kinderen deel. We ontvingen 549 tekeningen en 203 vragenlijsten.

De meerderheid van de tekeningen die we ontvingen bevatte ook een tekst (356 tekeningen met tekst; 168 tekeningen zonder tekst en 25 teksten zonder tekening).

Regionale spreiding

15 ziekenhuizen uit het Vlaams Gewest namen aan de wedstrijd deel, 24 uit het Waals Gewest en 7 ziekenhuizen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Leeftijd deelnemers

Er namen kinderen tussen 3 en 18 jaar deel. De meerderheid van de kinderen is tussen 6 en 12 jaar. Het is evenwel niet mogelijk hier exacte cijfers over te geven omdat we van een groot aantal kinderen de leeftijd niet kennen.

Thema's

De kinderen konden kiezen uit 3 thema's:

1. waar ik van hou in het ziekenhuis,
2. waar ik niet van hou,
3. het ideale ziekenhuis.

Heel veel kinderen combineerden twee of drie thema's. En bij een heleboel tekeningen werd niet aangegeven welk thema gekozen werd, wat de analyse bemoeilijkte. Zo kan een tekening van een clown dan aangeven dat het kind het leuk vindt dat de clown langskomt bij hem of haar in het ziekenhuis. Maar het zou ook kunnen dat het kind wou aangeven dat in het ideale ziekenhuis een clown op bezoek zou moeten komen. Een niet onbelangrijke nuance.

Er is een duidelijke meerderheid van tekeningen die een positieve boodschap weergeeft (thema 1, waar ik van hou in het ziekenhuis : 35% en thema 3, het ideale ziekenhuis: 14%). Heel veel kinderen hebben ook de thema's gecombineerd en zowel getekend over waar ze van houden als niet van houden (32%). Een minderheid van de kinderen (14 %) heeft een tekening gemaakt enkel en alleen over de negatieve kanten van hun ziekenhuisverblijf. Dit blijft evenwel een aanzienlijk deel. Bij 5% van de tekeningen was het ook niet mogelijk om te achterhalen of de tekening positief of negatief bedoeld was.

Het is ook belangrijk te onderstrepen dat er in heel veel tekeningen een dubbele boodschap werd aangetroffen. De begeleidende tekst was

bijvoorbeeld heel positief, maar de sfeer die de tekening oproep helemaal niet. Of omgekeerd. Het kind maakte een heel zonnige en vrolijke tekening maar in de tekst werden ook gevoelens van angst en pijn weergegeven.

Humor

Het belang van humor kan hier niet genoeg onderstreept worden. Heel veel tekeningen getuigen van een enorme humoristische kijk van de kinderen op het gebeuren, zelfs als het over eerder gevoelige en moeilijke thema's gaat (zoals angst, pijn, verdriet, alleen zijn). Anderzijds komt in heel veel boodschappen naar voor dat dankzij humor (op de eerste plaats van het verplegend personeel en de ziekenhuisclowns) de kinderen hun zorgen even kunnen vergeten en hun moraal wordt opgekrakt.

Boodschappen

Volgende thema's kwamen het vaakst terug in de verschillende tekeningen :

1. zorg en verzorging (22%)
2. spel en ontspanning (20%)
3. comfort (18%)
4. bezoek en gezelschap (16 %)
5. ziekenhuispersoneel (13%)
6. het ziekenhuis in het algemeen (11 %)

opmerking : voor een correcte interpretatie van de percentages moet er rekening mee gehouden worden dat de percentages uitgedrukt worden per thema, behalve als er expliciet anders vermeld staat.

Verzorging en behandeling

In de tekeningen waar de verzorging en behandeling wordt afgebeeld, zien we hoofdzakelijk negatieve tekeningen. Op 91% van deze tekeningen wordt voorgesteld waar kinderen niet van houden. En op nummer één staat overduidelijk de spuit. De spuit komt terug op 45% van de tekeningen waar zorg en verzorging wordt afgebeeld. De spuit komt op heel veel tekeningen terug, op één op vijf van alle ingezonden tekeningen. Ook andere behandelingen zoals baxter, infuus enz. komen veel aan bod (op 28% van de tekeningen waar verzorging en behandeling wordt afgebeeld).

Spel en ontspanning

Op één op vijf ingezonden tekeningen wordt verwezen naar de speelzaal, de spelletjes, de ontspanningsmogelijkheden. Spel en ontspanning lijkt voor kinderen onontbeerlijk om de verveling te doorbreken en om hen even de kans te geven te vergeten dat ze ziek zijn. Kinderen verwijzen vooral naar

de speelzaal en de ontspanningsmogelijkheden als ze een tekening maken over ontspanning (47%), maar ook een he-leboel kinderen maakten een tekening over de ziekenhuis-school of vertelden over het gemis van hun eigen school (17%).

Ook hier waren de kinderen overwegend positief over de speelzaal en de ontspanningsmogelijkheden (81%) hoewel er duidelijke verschillen op te merken zijn tussen de ziekenhuizen. De analyse van de tekeningen is niet omvangrijk genoeg om hieruit echte conclusies te trekken, maar het valt op dat sommige kinderen bijzonder tevreden zijn over de ontspanningsmogelijkheden, terwijl andere kinderen in een ziekenhuis verbleven waar de spelmogelijkheden eerder beperkt waren.

Comfort

Ook over het comfort in de ziekenhuizen zijn de meeste kinderen positief, hoewel er grote individuele verschillen vast te stellen zijn. Zo zijn sommige kinderen bijzonder lovend over het eten, terwijl andere kinderen precies aangeven niet van het eten te houden. Onderwerpen die hier vooral terugkomen zijn: de kamer (28%), het eten (22%), het bed (14%) en de televisie (14%).

Bezoek en gezelschap

Bezoek blijkt ook heel belangrijk voor kinderen in het ziekenhuis en dan vooral het bezoek van hun ouders (22%). Ook het feit dat men in het ziekenhuis nieuwe vriendjes maakt wordt door veel kinderen aangegeven als positief (20%) en opvallend is ook dat veel kinderen aangeven hun huisdier te missen of in hun ideale ziekenhuis huisdieren te willen (16 %).

Ook hier stellen we opnieuw grote individuele verschillen vast: sommige kinderen geven aan heel blij te zijn dat hun ouders veel op bezoek kunnen komen en kunnen blijven slapen. Andere kinderen zeggen hun ouders te missen en het jammer te vinden dat hun ouders niet kunnen blijven slapen.

Ziekenhuispersoneel

Op 13% van alle tekeningen komt het ziekenhuispersoneel aan bod; op de eerste plaats het verplegend personeel. Van alle tekeningen waar het ziekenhuispersoneel afgebeeld staat, verwijst 59% naar het verplegend personeel en slechts 17% naar de dokters. De kinderen zijn heel positief over het verplegend personeel. 85% van de tekeningen en teksten waar het ziekenhuispersoneel op voorkomt, doet dit op een manier waaruit de dankbaarheid van de kinderen blijkt.

Het ziekenhuis in het algemeen

Heel wat kinderen maakten een tekening over het ziekenhuis in al zijn facetten. Opvallend is dat toch een meerderheid (65%) een "positieve" tekening maakte over hun ziekenhuisverblijf. Deze kinderen tekenden waar ik van hou in het ziekenhuis (39%) of hun ideale ziekenhuis (24%). Toch is er nog een aanzienlijk deel van de kinderen (24%) bij wie de tekening over de negatieve aspecten handelt (24%).

De psychiatrische ziekenhuizen

Gezien het kleiner aantal deelnemende ziekenhuizen, is het veel moeilijker om de boodschappen van de kinderen in de psychiatrische ziekenhuizen in cijfers te gieten. Maar één ding valt onmiddellijk op: al deze tekeningen (op een paar uitzonderingen na) zijn allemaal bijzonder negatief en tonen aan dat het voor kinderen een heel zware opgave is om op-

genomen te worden in de psychiatrie. Gevoelens van angst, agressie, haat en wanhoop komen steeds opnieuw terug in de tekeningen.

Ook meer algemene thema's (die we ook zagen op de tekeningen uit de algemene ziekenhuizen) zien we terug opduiken: ontspanning, personeel en bezoek.

Opvallend is wel dat op de tekeningen van kinderen die in de psychiatrie verblijven veel vaker gesproken wordt over het gevoel van opgesloten te zijn, het niet weten voor hoe lang men in het ziekenhuis moet blijven en vaak ook niet waarom.

Ziekenhuispersoneel

In heel veel kindertekeningen komt het verplegend personeel aan bod, en vooral dan de verplegers en verpleegsters. Uit de kindertekeningen blijkt duidelijk dat het verplegend personeel een heel belangrijke rol speelt om de ziekenhuisopname van de kinderen zo aangenaam mogelijk te laten verlopen.

Het ziekenhuis is ok en de verpleegsters, dokters en leerkrachten zijn heel tof en verzorgen mij goed (Manon)

Verpleging blijkt een nog overwegend vrouwelijk beroep. Er wordt heel veel gesproken over verpleegsters, verplegers komen heel wat minder aan bod.

"Verpleger Bart was de grappigste verpleger, ja... er was er maar één... de andere waren verpleegsters (grapje hoor)." (Christof, 13 jaar)

De verplegers en verpleegsters worden op een heel positieve manier door de kinderen worden omschreven. Kinderen denken met veel plezier en liefde terug aan de mensen die hen verzorgen. Veel kinderen geven aan dat de verpleegsters sympathiek zijn en lief. Ook het feit dat ze grappig zijn en gevoel hebben voor humor lijkt belangrijk. En dat ze goed zorgen voor de kinderen. De verple(e)g(st)ers helpen de kinderen om de moed er in te houden.

"De verpleegsters vind ik lief." (Kaat, 8 jaar)

"Wat leuk is in het ziekenhuis zijn de verpleegsters en de lesgevers. Zij zijn heel sympathiek. En zij krikken onze moraal op." (Tristan)

"Waar ik van hou in het ziekenhuis is de vriendelijkheid van de verpleegsters, maar ook de zachtheid waarmee ze mij een verband aan doen. Het is natuurlijk niet altijd leuk in het ziekenhuis, maar de verpleegsters zijn er altijd als je ze nodig hebt, om ons gerust te stellen, om ons te doen lachen en dat doet mij goed." (Cathy)

Het verplegend personeel lijkt vooral belangrijk om de verveling te doorbreken. De aandacht die kinderen krijgen, een lief woord, een vriendelijk gebaar helpt om hen even hun ziekte te doen vergeten en de tijd wat sneller voorbij te laten gaan.

Waar ik het meest van hou zijn de verpleegsters die voor mij zorgen, die mij gerust stellen als ik bang ben, en mij troosten als ik verdriet heb. Zij zijn super! En zij zijn vooral ook grappig en super super lief. (Morgane)

"Zo is er een jongetje dat in isolatie lag, dat vertelde dat hij het niet zo erg vond om alleen te liggen en niet van de kamer te mogen, want hij kreeg veel aandacht van het team". (Jeffrey)

"De mensen die voor ons zorgen zijn echt wel super. Daardoor verveel ik mij niet." (Jana)

"Ik vind het hier leuk, ik lach me met de verpleegsters een breuk." (Elien, 11 jaar)

Het verplegend personeel zet sommige kinderen ook aan tot dromen. Hoe zouden verpleegsters er uitzien in het ideale ziekenhuis? Het vaakst fantaseren kinderen over de uniformen: verpleegsters in kleurrijke jurken, verpleegsters en dokters als spiderman... de witte uniformen moeten duidelijk verdwijnen!

In het ideale ziekenhuis is het verplegend personeel lief en grappig. Elk kind zou zijn eigen verpl(e)g(st)er hebben.

Een aantal kinderen laten hun fantasie ook de vrije loop en willen verpleegsters in chocolade, dokters die alleen maar snoepjes uitdelen en verpleegsters die cadeautjes uitdelen en feestjes organiseren.

Verplegers, verpleegsters, allen zijn ze lief. Maar als buikje zeurt is niks positief! Hopen dat ze de oorzaak achterhalen. Dan kan ik mijn verloren jeugd inhalen. Dan ben ik weer tienertje normaal. En blijft het ziekenhuis voor mij zo Dankbaar speciaal!

(Myrthe)

Opvallend is wel dat kinderen overwegend over de verpleegsters spreken, maar bijna niet over de dokters en specialisten. De dokters en specialisten hebben duidelijk een veel minder intens contact met de kinderen en zijn dan ook niet de eerste personen waar kinderen aan denken als ze vertellen of tekenen over hun ziekenhuisverblijf. Kinderen praten ook op een veel minder emotionele manier over de dokters dan over het verplegend personeel.

"Het was een goeie dokter." (Christof, 13 ans)

"Ik kijk graag naar de dokter als hij kinderen verzorgt, want daarna zijn wij terug in form." (Manon)

Verschillende tekeningen zijn veel minder positief ten opzichte van het ziekenhuispersoneel. Het betreft de tekeningen waarop een spuit staat. Deze tekeningen zijn ondergebracht in het hoofdstuk over de "zorgen en de behandeling."

Er zijn ook verschillende tekeningen die spreken over de spelbegeleiders en de leerkrachten in het ziekenhuis. Deze tekeningen en teksten worden besproken onder hoofdstuk "spel en ontspanning."

01 Mickaël

02 Robin

03 Mike, 7 jaar

04 Margaux, 8 jaar

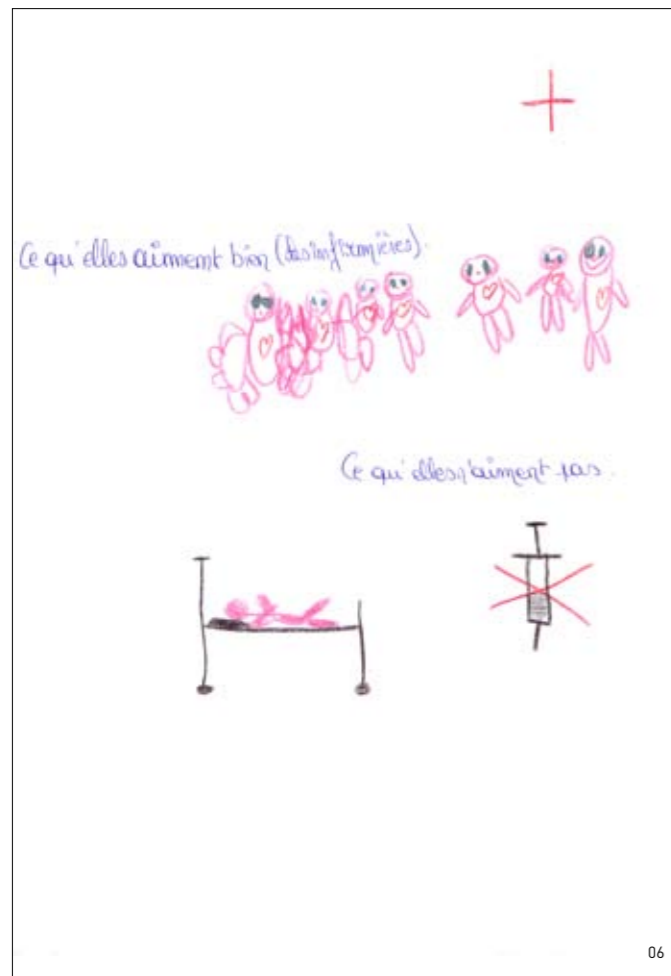
Waar ik van hou: Verzorgd worden door vriendelijke verplegers en verpleegsters.

Waar ik niet van houd: Ik ben bang van de bloedafname.

Het ideale ziekenhuis: waar er geen bloedafnames zijn.

05 Robin, 9 jaar

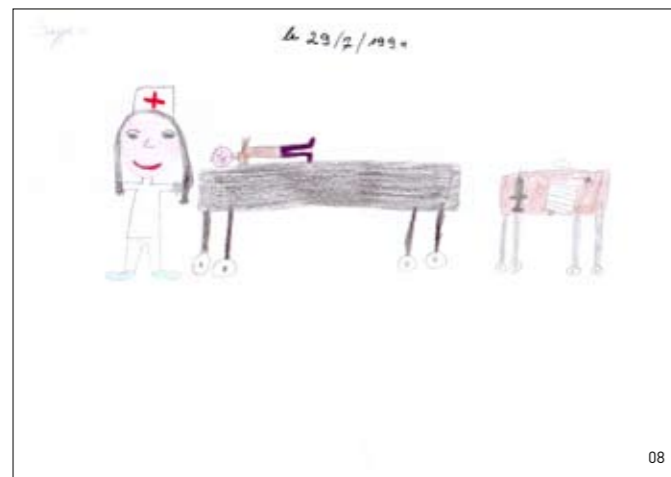
Gedaan met de angst om naar het ziekenhuis te gaan. De verpleegsters zijn leuk en de dokters zijn vrienden.

06 Océane, 6 jaar
 Waar ze van houdt: de verpleegsters.
 Waar ze niet van houdt: de spuit.

07 Zohra
 Ik schenk met heel mijn hart dit boeket bloemen aan het ziekenhuis die zich met hart en ziel inzetten om ons, zieken, een aangenaam verblijf te schenken in het ziekenhuis. Bedankt!

08 Bryan, 11 jaar

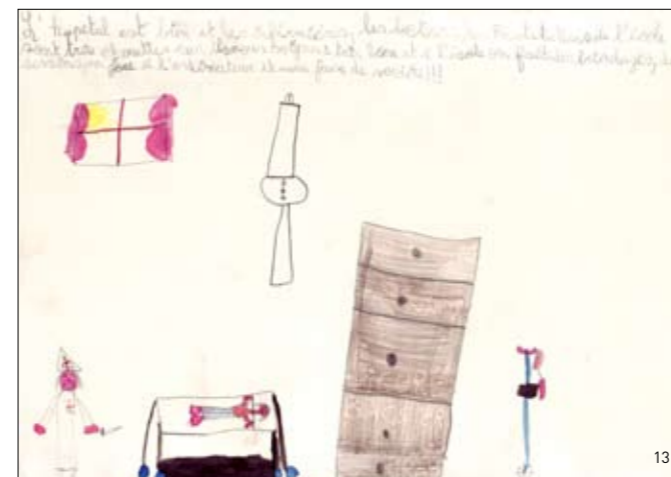
09 Brahim, 8 jaar
 In mijn tekening zie je de verpleegster die alle zieken geneest. De patiënten zijn bijna genezen maar ze moeten hun zuurstofmasker nog opzetten om beter te kunnen ademen. Er is een papa die bij zijn kindje blijft en heel veel bloemen mee heeft. Door het venster zie je andere ziekenhuizen.

10 Frédérique, 13 jaar
 Hier in het ziekenhuis is het goed. De verplegers zijn super lief voor mij. Het gaat alleszins goed met mij. Je eet hier goed. Je drinkt goed. En je geneest goed. Ik was de dag na mijn operatie al terug uit bed dankzij hen en dankzij mijn vriendin Madison. Zij is ook heel tof. En de opvoedsters ook!

12 Margaux, 8 jaar
 Ik hou van jullie, verpleegsters. Bedankt aan jullie allemaal!

13 Manon, 8 jaar
 Het ziekenhuis is goed en de verpleegsters, de dokters en de leerkrachten zijn heel leuk want ze verzorgen ons goed en op school kunnen we knutselen, tekenen, spelen op de computer en gezelschapsspelletjes spelen!!!

11
 Les infirmières de l'hôpital sont très jolies et très gaies. Ma préférée s'appelle Teresa. Elle a de beaux cheveux blonds. Elle a regardé dans mes oreilles mais je n'ai rien senti. J'aime beaucoup leur robe.

14 Romane 7,5 ans

14 Romane, 7 jaar ½
De verpleegsters van het ziekenhuis zijn heel mooi en heel leuk. Mijn favoriete verpleegster heet Teresa. Ze heeft mooi bond haar. Ze heeft in mijn oren gekeken, maar ik heb niets gevoeld. Ik hou heel veel van hun jurken.

16 Arno, 4 jaar

17 Jeffrey, 8 jaar
Ik wou dat alle dokters en verpleegsters gekleed zijn zoals "spiderman"! En dat we elke dag ballekes in tomatensaus eten!

18 Diana
Ik wil dat de verpleegsters zo aangekleed zijn.

15 Melina, 6 jaar

Ik ben in het ziekenhuis omdat ik pijn heb in mijn been. Ik ben hier al één week. Er werd bloed geprikt in mijn armen en mijn voeten. Ik stap met krukken want zonder de krukken voel ik bollen aan mijn voeten. De verpleegsters, dokters, opvoeders en leerkrachten zijn heel lief. Ik kijk er naar uit om naar huis te gaan, maar ik amuseer mij goed in het ziekenhuis.

Bezoek

Eén van de leukste dingen in het ziekenhuis is duidelijk het bezoek. Heel veel kinderen hebben een tekening gemaakt over het bezoek dat ze krijgen. Eén van de grootste problemen in het ziekenhuis voor kinderen is de verveling; bezoek krijgen helpt om deze verveling te doorbreken.

"De goede momenten zijn voor mij als ik bezoek krijg van mijn ouders, mijn lief, mijn vrienden en vriendinnetjes." (Elodie)

"Waar ik van houd in het ziekenhuis is het bezoek, want mensen die je komen bezoeken, dat doet altijd goed." (Joris)

Vooral het bezoek van de ouders is heel belangrijk. Voor kinderen is het een enorme steun als hun ouders bij hen kunnen zijn op ogenblikken dat ze het moeilijk hebben.

Uit de tekeningen blijkt een duidelijke boodschap: kinderen willen dat hun ouders veel op bezoek kunnen komen, dat de bezoeken flexibel zijn maar vooral ook dat hun ouders 's nachts bij hen kunnen blijven slapen. We leiden uit de tekeningen wel heel wat verschillen af tussen de ziekenhuizen onderling.

Het is leuk dat mijn mama en papa de ganse dag bij mij mochten blijven.

(Wesley, 6 jaar)

"Ik ben blij dat mama bij mij mag blijven slapen" (Mikael, 4 jaar)

"Ik hou ervan als mama bij mij is." (Mandiana)

"Ik vind het ideaal dat de ouders bij hun kindje kunnen blijven." (Fiona)

"Het is belangrijk steun en genegenheid te krijgen van je familie." (Sofie)

Andere kinderen zijn juist heel triestig: omdat ze vaak alleen zijn en omdat hun mama en hun papa niet kunnen of niet willen blijven slapen. Verschillende kinderen geven aan zich alleen te voelen en meer bezoek te willen.

"Ik vind het niet leuk dat ik hier alleen moet slapen, zonder mijn mama." (Simsek, 8 jaar)

"Het is jammer dat mijn mama niet op de recovery room mocht blijven, dat vond ik spijtig want ik wou bij mijn mama zijn." (Wesley, 13 jaar)

"Ik wil bij mijn mama zijn!" (Tina)

"Ik haat de nachten zonder mijn mama." (Cindy)

"Ik voel mij hier zo alleen, er is niemand om mij heen." (Charlotte)

"Ik wil meer bezoek." (Elodie)

"De moeilijkste momenten zijn als je afscheid moet nemen van de mensen die op bezoek kwamen, vooral van je mama en papa." (Elodie)

Niet alleen de ouders, maar ook de broertjes en zusjes en de vriendjes van thuis komen aan bod (maar wel heel wat minder dan de ouders).

"Ik vind het leuk dat mijn zus op bezoek komt." (Fiona)

"Ik mis mijn broertje." (Christof)

Wat doe ik hier,
help me hier uit.
Wat gaat er gebeuren,
En wat moet ik doen.
Ik denk aan thuis,
Ik wil bij mama zijn.
Ik heb geen zin hier nog langer te blijven.
Ik hoor hier niet thuis,
Haal me hier a.u.b.
Weg ik hou dit niet meer vol.

(Tina)

Artikel 3.1 van het Verdrag inzake de rechten van het Kind: De belangen van het kind vormen de eerste overweging bij alle maatregelen.

Veel kinderen associëren bezoek ook met het krijgen van cadeautjes, van kaartjes, maar vooral van aandacht en afleiding.

"Ik vind het leuk als ik kaartjes krijg en iemand een verhaaltje voorleest". (Bernard, 9 jaar)

Anderzijds vinden veel kinderen het wel leuk dat ze in het ziekenhuis nieuwe vriendjes kunnen maken.

Ik ga iedereen hier missen als ik naar huis ga. (Cindy)

"Je mist je familie en vrienden maar je maakt er ook nieuwe." (Jana)

"Dat is de goede kant van het ziekenhuis, je maakt hier veel vriendjes en je hebt allemaal vriendelijke mensen rondom jou." (Madisson)

Verschillende kinderen geven dan ook aan dat ze het leuk vinden niet alleen te liggen op de kamer, of juist dat ze het jammer vinden dat ze wel alleen liggen.

"Ik lag alleen op een kamer van drie. Dat vond ik niet zo leuk." (Céline)

01 Maité, 9 jaar

Ik heb getekend dat peter en meter op bezoek komen. Ik wil elke dag feest in het ziekenhuis.

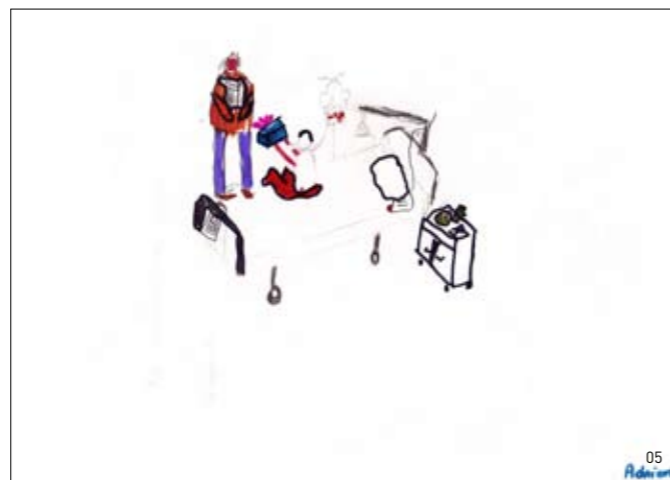
02 Jasper, 6 jaar

03 Lana

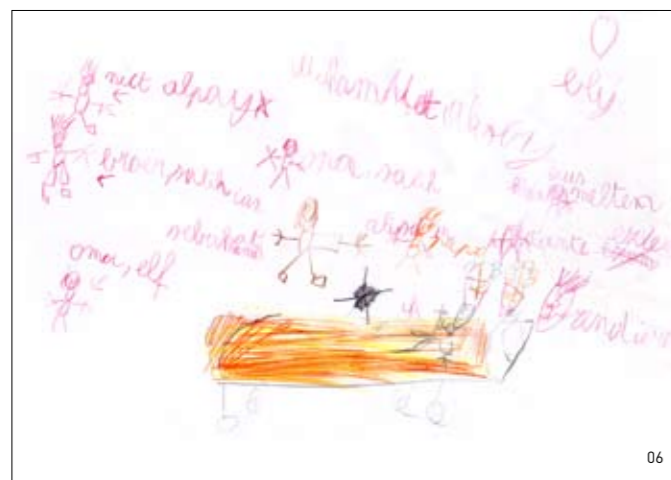
De fee stelt de mensen voor, vrienden en familie die cadeautjes brengen. Zo verloopt het verblijf in het ziekenhuis plezieriger en vergeet je de onaangename dingen sneller!!

04

05
Adrien

06

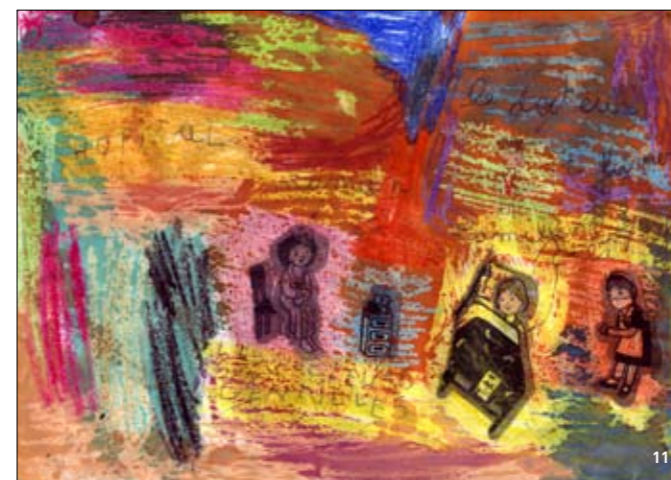
07
Laetitia

08

10

11

12

13
Darline

04 Maïté, 10 jaar
Begin toen ik ziek was, en ook soms bezoek. Midden toen ik ziek was. Veel meer bezoek. Einde was ik thuis. Joepie!

05 Adrien
Cadeautjes krijgen en geven.

06 Muhammet
nicht, broer, zus, opa, kleine zus, tante, papa, mama, rendieren.

07 Laëtitia, 9 jaar
Halo, ik ben Laetitia en ik lig in mijn eigen kamertje. En ik krijg een cadeautje en ik kijk naar de tv. Dat vind ik zo leuk aan het ziekenhuis.

08 Elodie, 6 jaar

10 Francesco
Ik hou ervan als mama en papa me goedendag komen zeggen.

11 Camille, 6 jaar
Ziekenhuis. Mama. De dokter. Camille. Het infuus. De dokters zijn lief. In het ziekenhuis sinds enkele dagen. Weet niet waarom ze er is. Er worden onderzoeken gedaan (analyses, testen...)

Het ziekenhuis, dat is goed, maar ze hebben een sonde gestoken en dat doet wat pijn.

Ik heb een mooie kamer en mama is er. Ik heb cadeau's gekregen.

De verpleegsters en de dokters zijn lief. Ik hou van de ziekenhuisschool.

12 Ajoub
Cadeautjes krijgen in het ziekenhuis, is tof!

13 Darline, 6 jaar
Mijn ziekenhuiskamer. Ik vind het leuk dat ik hier kan knutselen en dat ik veel cadeautjes krijg. Spuitjes en medicijnen vind ik niet leuk.

Verzorging en behandeling

De kinderen hebben bijna unaniem een hekel aan spuiten, infusen, baxters en medicijnen. De tekeningen van de kinderen zijn over het algemeen behoorlijk "negatief" over de verzorging en de behandeling, ook al weten ze dat het is om hen beter te maken.

Weg met de spuitjes! (Fadoua)

De tekeningen over dat thema zijn klaar en duidelijk. De uitdrukkingen, gelaatstrekken en voorwerpen zijn vaak dezelfde op alle kindertekeningen over verzorging en behandeling. Heel de scène wordt in detail vastgelegd.

Spuitjes worden vaak voorgesteld door een verpleegster die een enorme spuit vasthoudt met daarnaast een heel klein kind met een gezicht waarop verdriet of erg veel pijn te lezen staat. Het ziekenhuispersoneel wordt allerminst gewaardeerd als het over dit onderwerp gaat.

De pijn is vaak niet alleen fysiek. Er is ook die grote en blijvende angst van het kind dat zich niet kan verdedigen tegen die pijn.

De spuiten zijn vaak heel erg groot in vergelijking met het kind wat wijst op de superioriteit van het voorwerp en de macht die het heeft over het kind. Bovendien is het gezicht van het kind vaak erg expressief: schrik, verdriet, pijn.

"Geef die prik maar aan een ander." (Pierre, 11 jaar)

"De prik in mijn bil vond ik niet leuk." (Emilie)

"Ik hou niet van spuitjes. Vooral niet van infusen. Het doet pijn als ze prikken, het is vervelend en je kunt niet tekenen!" (Océane, 5 jaar)

Hoewel de kinderen bijna unaniem schrik hebben voor een prik, zeggen veel kinderen dat het nodig is om te genezen. Ze weten dus heel goed dat het voor hun eigen bestwil is. Het zou kunnen dat dit wil zeggen dat ze een zekere erkenning nodig hebben voor wat ze voelen en beleven. Ze willen begrepen en gehoord worden als ze het over hun pijn hebben. Op de tekeningen kun je verschillende gevoelens onderscheiden: er is de angst en tegelijkertijd de onmogelijkheid om nee te zeggen of de pijn te controleren.

"Er is niet veel waar ik niet van hou, behalve dan de spuiten maar daar kun je niks aan doen. Als je ze nodig hebt, krijg je ze, dat is alles." (Cathy)

Verschillende kinderen willen die prik vervangen door iets aangenaams.

"Ze zouden prikken moeten vervangen door iets wat minder pijn doet. Liever een prik van een mug dan een prik in je rug!" (Constantin)

"In de operatiezaal zijn prikken zure snoepjes." (Tristan)

"De dokter geeft snoepjes in plaats van prikken." (Brandon)

"Een limonadespuit" (Femke)

Ook andere vormen van verzorging zoals infusen, bloed afnemen en baxters worden vaak getekend als dingen waar ze niet van houden. Omdat het pijn doet, walgelijk is, akelig is, enz. Allemaal negatieve reacties die onaangename gevoelens weerspiegelen.

"Bloed nemen doet pijn." (Habibe)

"Bloed nemen is walgelijk. Ik krijg het warm als de naald in mijn huid gaat." (Sarah)

"Ik heb een hekel aan infusen en onderzoeken. Als ze me in slaap doen, prikken en bloed." (Anthony)

"Ik heb een infuus in mijn rechterarm terwijl ik rechts schrijf." (Romain)

"Ik heb schrik van bloed nemen." (Margaux)

"Het ziekenhuis is ok maar ze hebben me een sonde gegeven en dat doet een beetje pijn." (Camille)

Ook medicijnen worden erg negatief voorgesteld.

"Medicijnen zijn vies" (Habibe)

"Ik vind het niet leuk dat ik veel medicijnen moet nemen" (Joyce)

Maar ook hier zien we weer dat de kinderen willen 'dat het beter met hen gaat'.

Om aan de reglementen te gehoorzamen, nemen we onze medicijnen. Die zijn goed voor ons en maken ons beter. Dat is beter dan de politie. (Fabian)

Sommige kinderen tekenen ook de operatie. Een reactie die alle kinderen hebben zijn de angst en de pijn die ermee gepaard gaan.

"Ik word niet graag geopereerd want ik ben heel erg bang." (Jessica)

Pijn is dus een belangrijk onderwerp in de meeste kindertekeningen.

"Ik heb buikpijn." (Océane)

"Het is niet leuk zoveel pijn te hebben." (Dagmar)

"Wat ik niet leuk vind in het ziekenhuis is het misselijk zijn en overgeven." (Joris)

"Ik vind al die pijn niet leuk." (Nirmin)

Het ideale ziekenhuis is vaak een ziekenhuis waar de pijn wordt verlicht en waar spuitjes worden vervangen door iets leukers. Een ziekenhuis zonder pijn dus.

De kinderen hebben veel eisen gebundeld rond participatie en informatie. Het is duidelijk dat ze graag goed geïnformeerd willen zijn over de verzorging en de behandeling. Ze herhalen vaak dat het feit dat ze goed geïnformeerd zijn en dat ze mogen spreken over hun pijn, de pijn kan verzachten.

Het ideale ziekenhuis is een ziekenhuis waar de pijn van kinderen en volwassenen wordt verlicht. (Marianne)

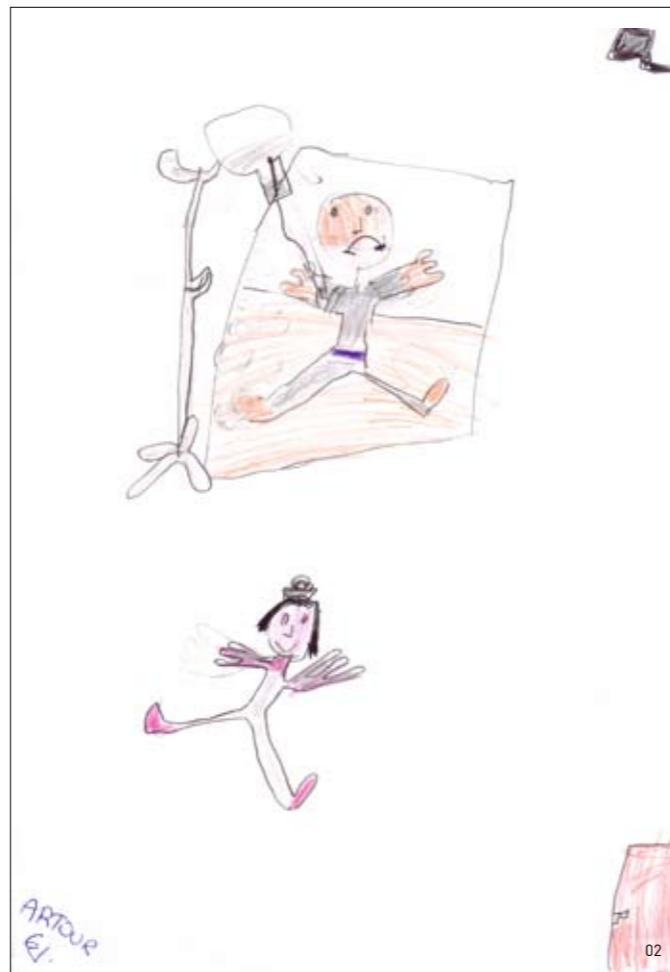
Artikel 24 van het Verdrag inzake de rechten van het Kind: het kind heeft het recht om te genieten van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. Geen enkel kind mag zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg worden onthouden.

Het ziekenhuis
Ik kan zeggen 't is toch bijna een tweede thuis.
Nochtans ik ben er niet echt graag.
Want de tijd gaat veel te traag.
De prikken doen een beetje pijn.
Het is vlug gedaan wat ben ik blij!
Jammer dat er geen dieren zijn.

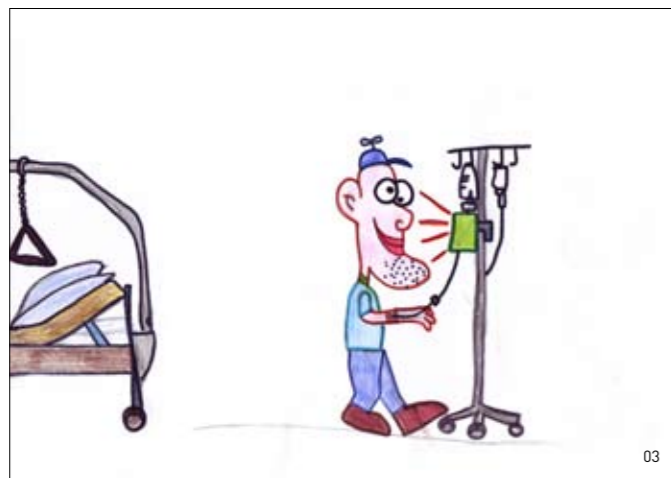
(Delphine)

01

02

03

04

05

06

07

08

Ik zit in het ziekenhuis. En ik heb hersenschudding. Er wordt een foto genomen van mijn hoofd. Het licht is veel te fel voor mij. Een dagje later komt de kleesterleidsterlang. We spelen leuke spelletjes. En een dag later mag ik uit het ziekenhuis. Ik ben blij dat mijn mama bij mij is.

01 Nesrine, 11 jaar
Kijk, ik heb pijn. Mijn voet doet pijn en de baby huult dus dan doet het nog meer pijn. 's Nachts kan ik helemaal niet slapen maar als ik de volgende dag toch een beetje heb geslapen, dan gaat het weer beter. Ziezo!

03 Viktor

04 Ward

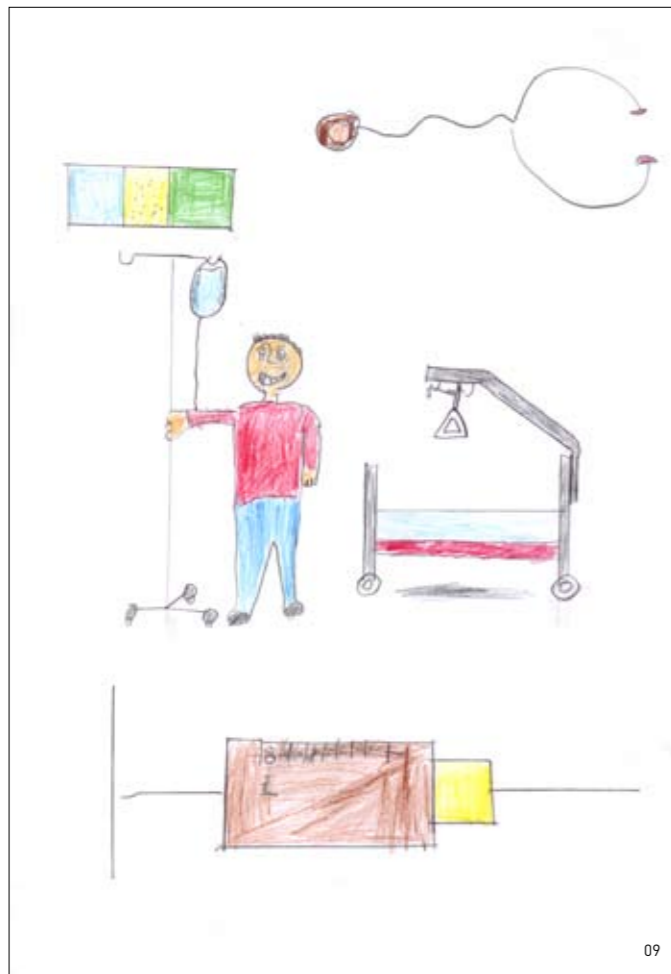
02 Artour, 6 jaar
Niet leuk: de operatie en de spuitjes.

05 Sinan

06 Thibeau
Ik zit in het ziekenhuis. En ik heb een hersenschudding. Er wordt een foto genomen van mijn hoofd. Het licht is veel te fel voor mij. Een dagje later komt de kleesterleidsterlang. We spelen leuke spelletjes. En een dag later mag ik uit het ziekenhuis. Ik ben blij dat mama bij mij is.

07 Dante, 8 jaar
Wat ik niet leuk vind: de onderzoeken zijn niet leuk en de injecties jeuken.

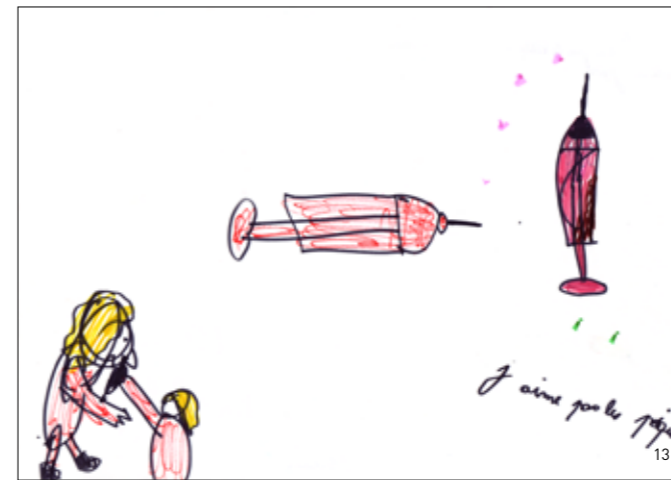
08 Yasmina
Het ziekenhuis

09

10

13

15

11

12

14

16

17

09 Robrecht

10 Dorien

11 Sander
Ai, Ai. Maar vlug weer naar huis!

12 Jordan, 13 jaar

13 Kimberley, 10 jaar
Ik hou niet van spuitjes.

14 Anthony
Ziekenzaal

15 Angelique, 10 jaar
Als je in het ziekenhuis belandt dan is er toch iets aan de hand.
Als je dan een spuit krijgt in de arm, dan is het er toch nog warm.
Daarna ben je blij, dan krijg je natuurlijk een ei.

16 Noémie, 7 jaar ½

17 Louan
- Het is tijd voor je spuitje, kleintje...
- Prik, Hoehoe, Haha, ik wil niet, Hihi, Prik
- En wat doen we nu met hem?
Een dikke knuffel geven!

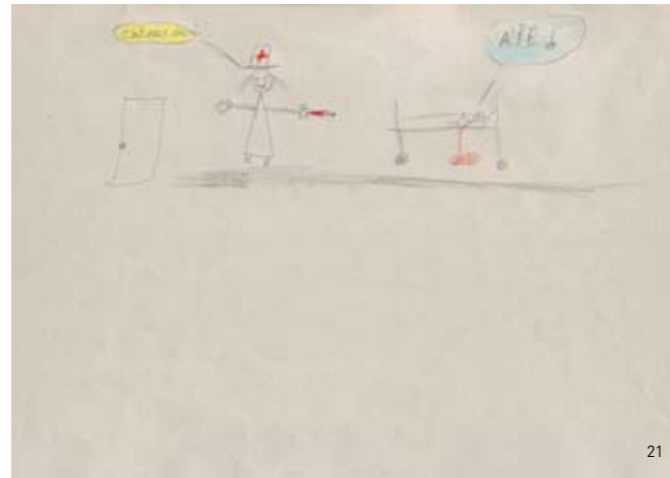
18

19

20

21

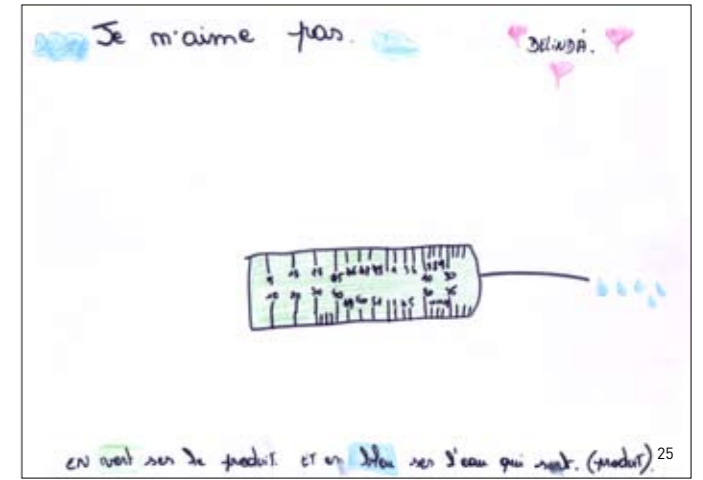
22

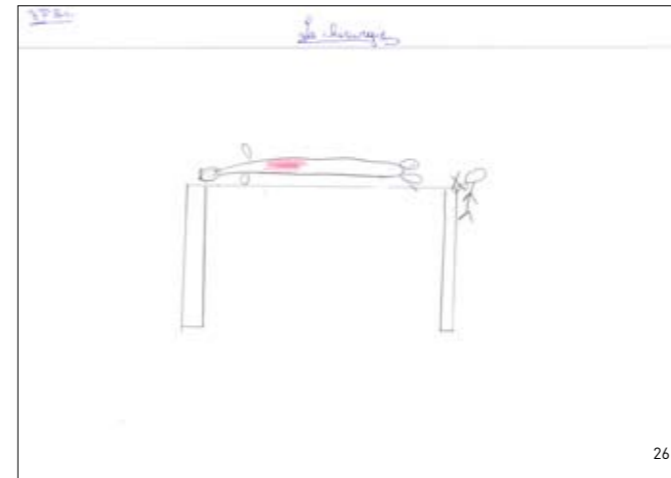
23

24

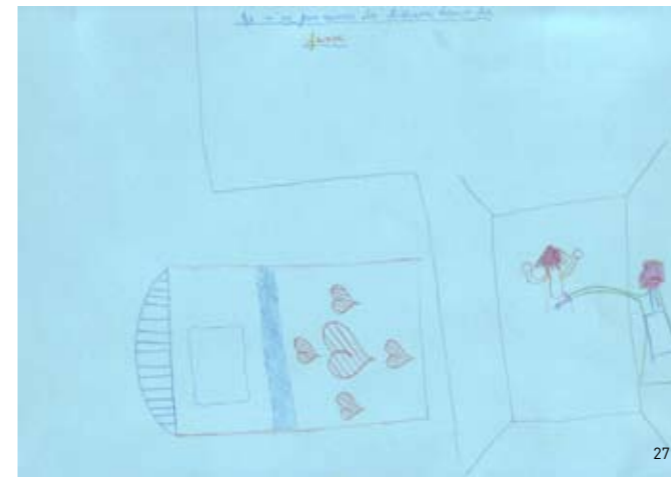
25

26

27

28

18 Margaux
Ziekenhuis. Nee. Pijn. Stop. NEE.

19 Estelle, 12 jaar
Ziekenhuis
Geen spuitjes!!!
Ik hou van het ziekenhuis, het is leuk.

20 Maxence

21 Corenthin, 9 jaar
Het is om te slapen! AUW!

22 Gauthier, 8 jaar

23 Marine, 8 jaar ½

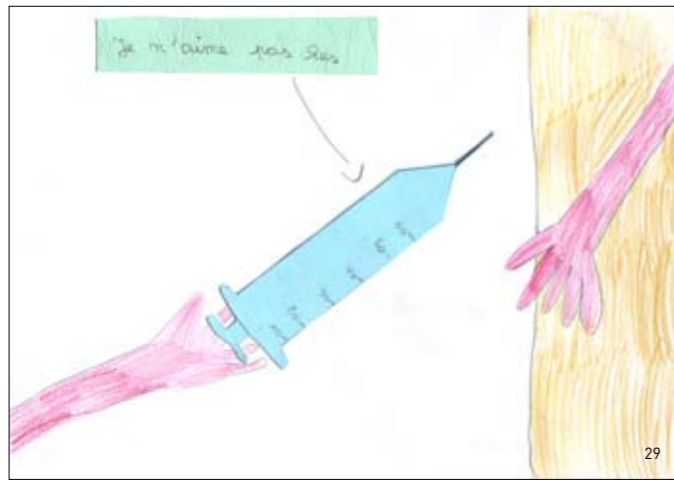
24 Adrien, 11 jaar
Wat ik niet leuk vind.

25 Belinda, 12 jaar
Wat ik niet leuk vind.
Het product staat in het groen en het water dat eruit komt staat in het blauw (product).

26 Jennifer, 11 jaar
Chirurgie

27 Emilie, 11 jaar
De prik in mijn bil vond ik niet leuk.

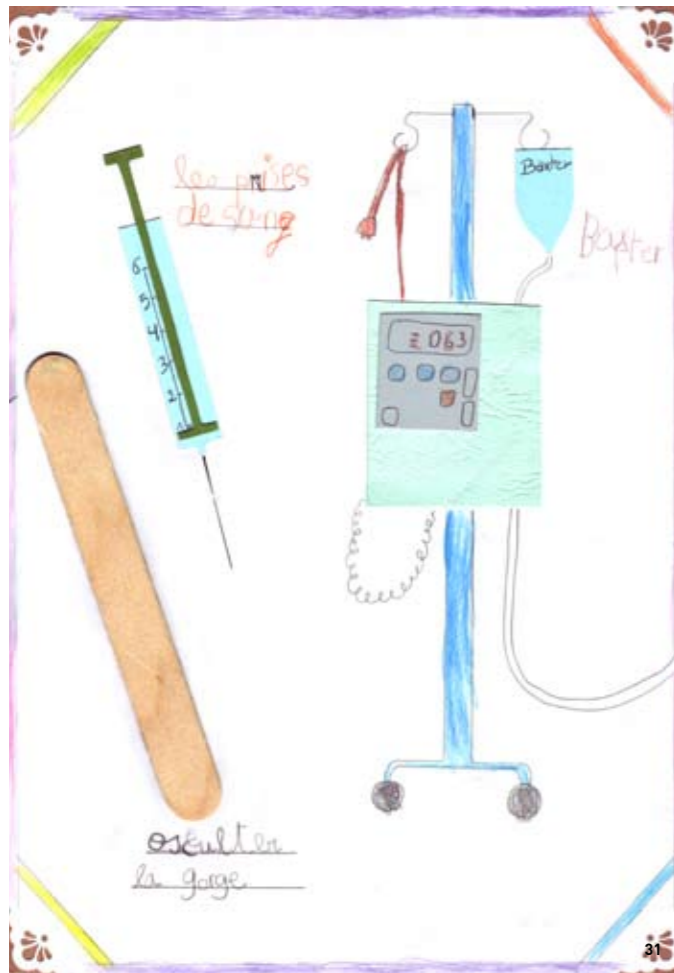
28 Manon, 7 jaar
Ik zie de dokter graag kinderen en volwassenen verzorgen want daarna zijn ze weer helemaal beter!

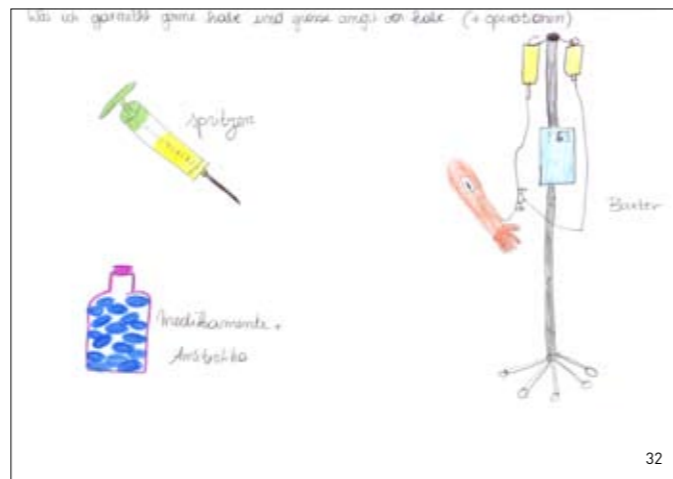
29

30

31

32

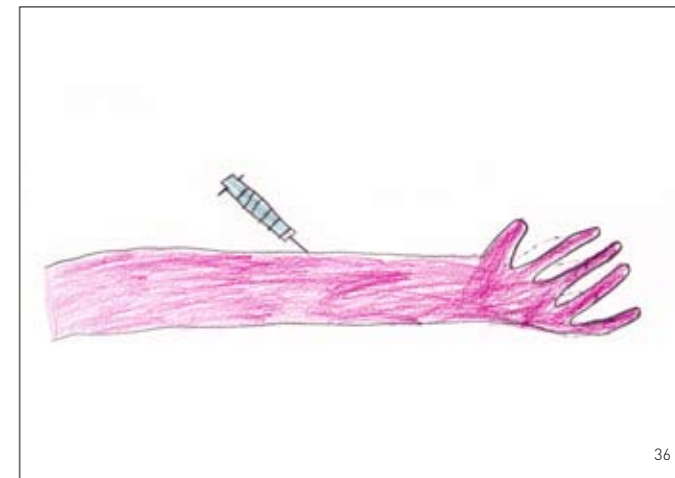
33

34

35

36

29 Manon, 8 jaar
Ik hou niet van spuitjes.

30 Adrien
Waar ik niet van hou in het ziekenhuis.

31 Anne-Sophie, 7 jaar
De bloedafnames. Baxter. De keel osculturen.
Ik heb een knutselwerkje gemaakt van dat waar ik bang van was en waar ik geroepen of geweend heb. Maar de verpleegsters waren super lief met mij. Bedankt!

32 Lia, 7 jaar
Waar ik echt niet van hou en waar ik heel bang voor ben. (+ operaties)
Spuitjes. Geneesmiddelen + antibiotica. Baxter.

33 Femke, 9 jaar
Een lieve spuit met limonade.

34 Charlotte
Dit vind ik niet leuk.
Ik hou er niet van in het ziekenhuis te zijn, dat doet pijn. En ik moet hier alleen slapen, zonder mama.

35 Simsek, 8 jaar
Spuitjes worden pas minder erg als je daarna een speelgoedje mag kiezen en eens op de schommel kan uitwaaien.
Ai! Joepie, joepie, super!

36 Charles

Het comfort

Het onderwerp comfort komt veel voor in de tekeningen en wordt door de kinderen vaak op een positieve manier voorgesteld. Maar net als bij de andere onderwerpen, zien we ook hier een paradox: ze zouden veel willen veranderen en verbeteren. Ze laten verstaan dat comfort en inrichting van de ruimtes waar ze verblijven ertoe bijdragen om hun verblijf in het ziekenhuis aangenamer te maken.

Over het algemeen zijn de kinderen tevreden over hun kamer en hun bed.

"De kamers zijn mooi versierd en goed ingericht." (Mirco)

De kamer is mooi omdat er beertjes op de muur staan. (Gabrielle)

"Ik hou erg van mijn mooie kamer." (Morgane)

"Als je in je kamer bent, ben je blij want daar is het goed." (Marvin)

"Ik ben blij dat ik mijn eigen kamer heb met televisie." (Enrico)

Sommige kinderen vinden de kamers te klein.

"Ik vind dat de kamers te klein zijn voor drie personen." (Roel, 10 ans)

Op de tekeningen kun je ook zien dat de kinderen de bedden geweldig vinden omdat ze leuk en grappig zijn.

"Ik vind het leuk dat mijn bed naar boven en naar beneden kan." (Kaat, 8 jaar)

"Ik slaap graag in mijn ziekenhuisbed. Het ligt goed." (Marine)

Zelfs als de meerderheid van de kinderen het fijn vindt om de kamer met iemand te delen, verkiezen sommigen toch om alleen te blijven.

"Ik zou graag een kamer voor mij alleen hebben want met een vriendje maak je ruzie om de televisie en om nog vanalles." (Melissa)

Meestal verkiezen de kinderen het toch om niet alleen op de kamer te liggen. Ze willen anderen in de buurt hebben zodat ze zich niet gaan vervelen.

Die kinderen vergelijken hun kamer vaak met een cel., die opsluiting en grote eenzaamheid oproept.

Wat slecht is aan een ziekenhuis, is dat je je helemaal alleen ligt te vervelen op een kamer en vooral dat je opgesloten zit in een kamer met fletse kleuren. (Madisson)

"Het vervelendste is dat ik de hele tijd op mijn kamer moet blijven." (Meryem)

Televisie op de kamer blijft belangrijk en voor sommige kinderen zelfs onmisbaar. Films of tekenfilms kijken op televisie is even wegvluchten.

Veel kinderen vinden dat televisie gratis zou moeten zijn en toegankelijk voor iedereen.

"Televisie kijken is leuk." (Dante, 8 jaar)

"Ik ben blij als ik lang naar televisie kan kijken met mama." (Ewart)

Ook lawaai is een vaak terugkerend onderwerp. De kinderen klagen over het geluid van stappen 's nachts, over huilende baby's, het lawaai van de lift, enz.

Het lawaai 's nachts is ook niet leuk. (Théo)

Op heel wat tekeningen komt eten voor. De meningen van de kinderen zijn erg verdeeld over dit onderwerp. Sommige vinden het heerlijk, anderen vinden het dan weer vreselijk.

"De cornflakes zijn superlekker." (François)

"Het eten is lekker." (Corry)

"Eten is niet leuk." (Habibe)

"Ik eet niet graag pasta die kleeft." (Cindy)

"Het enige wat ik hier niet goed vind, is het eten. Het is niet erg gevarieerd." (Rémi)

Als we kijken naar wat ze graag zouden willen, wordt eten belangrijker. Ze willen andere dingen, meer gebak, snoep, enz. Eigenlijk de dingen waar elk kind van droomt.

"Ik zou soms eens iets anders willen dan boterhammen." (Noémie)

"Eten en drinken voor je wordt geopereerd, dat zou nog een goeie zijn! Een buffet met kikkerbil-

Ik zou graag elke dag balletjes in tomatensaus eten. (Jeffrey)

letjes en chocoladetaart, wat een goed idee." (Tristan)

De kinderen blijken ook enorm veel fantasie te hebben wanneer het over het comfort gaat. Want ook al zijn ze over het algemeen tevreden over het comfort in de ziekenhuizen, toch zijn er veel dingen die ze zouden willen verbeteren en veranderen om de kamers leuker en lichter te maken. Het valt op dat ze vaak hetzelfde willen als thuis. Wat ze het vaakst missen, is hun eigen kamer, hun eigen woonkamer, hun eigen tv enz.

"Ik zou de versiering van de kamers willen veranderen." (Corry)

"Het zou leuk zijn als er in de kamers meer kinderversiering zou hangen." (Stéphanie)

Ze zouden planten in de kamers zetten, voor vrolijke en levendige kleuren zorgen en er een kamer van maken waarin ze kunnen dromen en iets positiefs zien in wat hen overkomt.

"Een plaats waar we kunnen ontspannen (bubbelbad) om gewoon eventjes op ons gemak te zijn en aan onszelf te denken." (Sophie)

"Slapen is heel belangrijk. Een aangename kamer kan altijd helpen. Het is leuk om te weten dat je je eigen bed hebt." (Jérémy)

"De lakens van de bedden staan vol gekleurde tekeningen. Alle bedden zijn automatisch." (Pavel)

Sommige kinderen hebben een rolstoel getekend. Ook al vinden de meesten die heel leuk, toch zouden ze graag hebben dat die voor iedereen gratis is.

Ook de ziekenwagen herinneren sommigen zich nog goed. Ze vonden die heel leuk, het leek wel een spelletje!

"De ziekenwagen was het leukste." (Joyca)

"De 100 deelt ijsjes uit." (Brandon)

Tot slot staan op de tekeningen van de kinderen vaak allerlei dieren afgebeeld. Bepaalde kinderen geven duidelijk aan dat ze hun huisdier missen en dieren in het ziekenhuis zouden ze op prijs stellen. Maar het is op de tekeningen niet altijd duidelijk of de dieren die de kinderen willen, echte dieren zijn dan wel pluche knuffeldieren.

"Het is jammer dat er geen dieren zijn." (Dorine)

"Ik mis mijn kat Minoesh." (Ewart)

"Ik mis mijn hond Rex." (Shannen)

In het ziekenhuis van hun dromen dat door een aantal kinderen werd getekend, lopen vaak dieren rond.

Voor mij zou het ziekenhuis perfect zijn als mijn katten bij mij mochten zijn. En dan kun je naar het ziekenhuis gaan als je katten wil zien. (Julien)

bijten de verpleegsters!" (Constantin)

"En dat de honden, katten, kanaries en aapjes ons leven een beetje meer happy zouden maken." (Tristan)

Over het algemeen kan dus gesteld worden dat kinderen het ziekenhuis erg comfortabel vinden. De meningsverschillen hierover tussen de kinderen onderling kunnen te wijten zijn aan een cultureel verschil maar zijn ook erg afhankelijk van de dienst waarop de kinderen verblijven. Sommige kinderen liggen liefst alleen op een kamer, andere verkiezen dan weer kameraadjes in de buurt. Er zijn er die graag meer comfort zouden hebben zoals een badkamer voor hen alleen, een eigen televisie, elke dag een andere maaltijd, enz. terwijl anderen erg tevreden zijn.

01 Morgane, 12 jaar

Ik hou erg veel van mijn kamer, ze is heel mooi. Maar wie ik nog veel liever heb, dat zijn de verpleegsters (zonder Yan en Audrey te vergeten) die heel goed voor me zorgen, die me geruststellen als ik bang ben en die me troosten als ik verdriet heb. Ze zijn fantastisch! En ze zijn ook heel grappig en superlief!

02 Lien, 6 jaar

Er was eens...

03 Florine, 7 jaar

04 Melissa

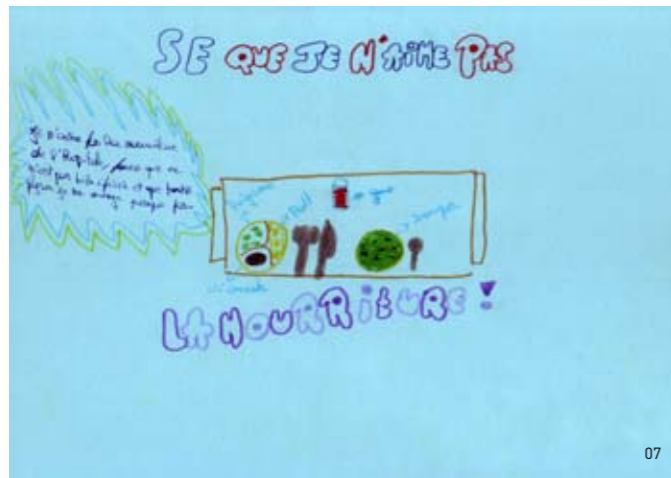
Ik zou graag een kamer voor mij alleen hebben want met een vriendje maak je ruzie om de televisie en om eender wat. Ik zou soms graag iets anders eten dan boterhammen. Ik wil helemaal alleen zijn.

05 Manon, 8 jaar

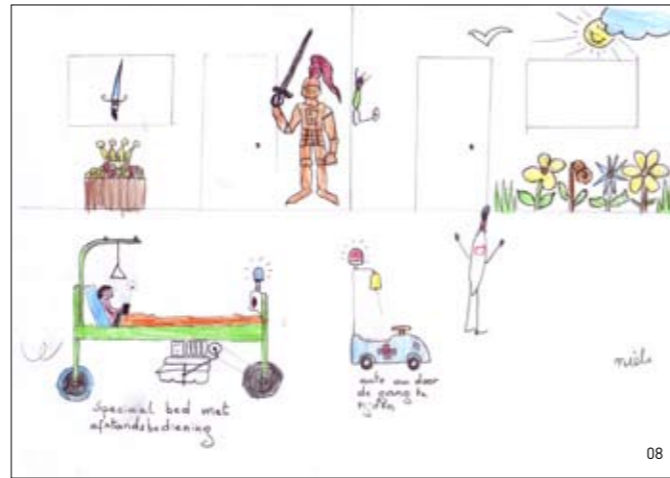
Ik vind de soep van het ziekenhuis lekker.

06 Corry, 10 jaar

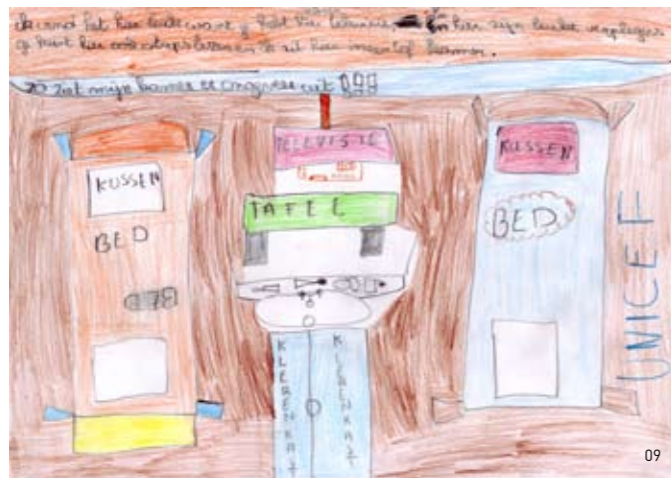
Ik zou de versiering van de kamers en de kleren van de verpleegsters veranderen.

07 Marie, 15 jaar
 Waar ik niet van hou. Het eten!
 Ik hou niet van het eten in het ziekenhuis omdat het niet gekruid is en omdat ik sowieso bijna niet eet.
 Groenten. Vlees. Aardappel. Soep.
 Het eten!

08 Niels
 Speciaal bed met afstandsbediening.
 Auto om door de gangen te rijden.

09 Hamza
 Ik vind het hier leuk want je hebt hier ook een televisie. En hier zijn leuke verplegsters. Je kunt hier ook strips lezen en ik zit hier in een tof kamer.
 Zo ziet mijn kamer er ongeveer uit!!
 Kussen. Bed. Televisie. Tafel. Kussen. Bedden. UNICEF

10 Kathleen, 14 jaar
 Televisie

11 Capucine
 Wat Capucine ons mondeling mededeelde:
 In het ziekenhuis van mijn dromen zouden er tussenverdiepingen zijn. Er zou een speciale tafel staan om aan te eten en om je tanden te poetsen.
 Onder de tafel staat een mand met katjes en op de tafel een radio die de hele tijd muziek speelt.
 Ik zou een zaklamp hebben om 's nachts met mijn kleine broertje te spelen (die op het tussenverdiep ligt).
 We zouden mooie bloemen planten in het gras op mijn kamer.

12 Horia, 16 jaar
 Het perfecte ziekenhuis?
 Daar mag je je huisdier bij je houden en lachen met de verpleegsters en daar mag je de hele nacht op de bedden springen en heel hard lachen.

13 Julien
 In een perfect ziekenhuis zou ik mijn katten bij me mogen houden. En als je dan katten wil zien, dan ga je gewoon naar het ziekenhuis.
 Miauw. Miauw.

14 Marie, 6 jaar 1/2
 Marie. Mama

Spel en animatie

Een grote meerderheid van de kinderen die hun mening uitten over de animatie in het ziekenhuis, deden dat in het kader van "wat ik leuk vind". De tekeningen zijn meestal erg druk en heel kleurrijk. Ze zijn erg levendig en tonen de belangrijke rol aan van spel en animatie. De gebruikte kleuren zijn vaak heel levendig. Door de animatie kunnen de kinderen zich met iets bezig houden, zich ontspannen, de tijd verdrijven en even vergeten dat ze ziek zijn.

De speelzaal en de verschillende spellen zijn een groot succes en worden erg vaak door de kinderen getekend. Enerzijds omdat het personeel zich goed met hen bezighoudt, maar ook omdat het een bevoorrecht moment is dat ze delen met de andere kinderen in het ziekenhuis.

"Ik vind het tof dat we naar de speelzaal kunnen gaan en onze zorgen vergeten." (Remi, 13 jaar)

"Er zijn spellen, boeken en zelfs videocassettes zodat we ons niet zouden vervelen." (Mirco)

Sommige kinderen daarentegen, klagen dat er niet genoeg spellen zijn of dat er gewoon niet voldoende animatie wordt georganiseerd. Voor nog anderen is het door hun ziekte moeilijk om mee te spelen.

Waar dromen kinderen van als ze aan spelen en animatie denken? Kinderen hebben over het algemeen veel fantasie. Ze dromen van verschillende dingen: een bioscoop, rolschaatsen, een step, een skateboard, een groot zwembad, muziekinstrumenten, enz. Het grote belang van spel en animatie in een ziekenhuis is wel duidelijk.

"Ik zou graag de hele nacht spelen en schaterlachen." (Pierre)

"In het ideale ziekenhuis kun je sporten." (Fiona)

"Ik zou graag een glijbaan en een schommel hebben." (Floriane)

"Ik zou wel graag eens een ziekenhuis zien met een motocrosscircuit, skaterampen en dolfijnen die je eten mag geven! De motocrosspiste moet van gras zijn en ik zou er freestylen. We zouden met onze skateborden kunstjes doen." (Killian, 10 jaar en een half)

Een soort omnisportzaal voor rolstoelen zou geweldig zijn. Zo zouden we ons kunnen ontspannen en amuseren. (Joris)

Binnen het onderwerp van het spel komt eenzelfde eis terug in verschillende tekeningen: rekening houden met de verschillende leeftijdscategorieën wat de animatie betreft en dus ook een onderscheid maken tussen groten en kleintjes.

Omdat je op je 15de niet in hetzelfde geïnteresseerd bent als op je 8ste, zouden de kinderen graag willen dat het personeel aangepaste animatie voorziet voor hun leeftijdsgroep.

Een tweede veel voorkomend thema is dat van de feestjes. Veel kinderen hebben halloween of kerstmis in hun tekening opgenomen. Ze vinden het belangrijke gebeurtenissen, zelfs in het ziekenhuis. Verschillende tekeningen tonen aan dat kinderen ook de dingen rondom hen tekenen: de kerstboom, de pompoenen voor halloween, enz.

Ook de school komt als onderwerp voor in heel wat werkjes.

"Ik ga graag naar de les want daar vergeet ik de pijn." (Niels, 7 jaar)

In de klas vergeet ik dat ik ziek ben. (Michaël, 4 jaar)

De kinderen zijn dus heel enthousiast over school. Het is (samen met de speelzaal) de meest geliefde plek in het ziekenhuis.

De school is eerst en vooral een ontmoetingsplaats waar je vrienden kunt maken en een beetje een band houdt met het leven van buiten het ziekenhuis. Wie naar school gaat in het ziekenhuis, kan ook even uit zijn kamer, de ziekte even aan de kant schuiven en de pijn vergeten.

Artikel 28 van het Verdrag inzake de rechten van het kind:
Het kind heeft recht op onderwijs, erkend als fundamentele noodzaak voor elk kind.

15 Isabelle
Ziekenhuis. Kamer 263.

16 Natacha
Het ziekenhuis zou leuker zijn als er paarden waren. Het zou leuk zijn om erop te rijden. Dat is pas geluk!

17 Ingrid, 15 jaar
Ik hou van katten en paarden. Ik heb het ziekenhuis van mijn dromen getekend met veel dieren.

18 Jeroen
Een kamer in het droomziekenhuis.

19 Iliassova, 12 jaar
Mijn droomkamer in het ziekenhuis

20 Delphine
Het ziekenhuis...
Ik kan zeggen 't is toch bijna een tweede thuis. Nochtans, ik ben er niet echt graag want de tijd gaat dan veel te traag. De prikken doen een beetje pijn. Het is vlug gedaan wat ben ik blij! Jammer dat er geen dieren zijn.

"Als papa en mama er niet zijn, ga ik naar de les. Want dat is toch nog beter dan alleen op je kamer te zitten." (Gwenny, 3 ans)

De school heeft ook een ludieke functie: het is een plaats waar je kunt knutselen, waar animatie wordt voorzien, waar je kunt tekenen en waar de kinderen zich amuseren en lachen.

"Op school knutselen we, we maken tekeningen, we spelen op de computer en we spelen gezelschapsspelletjes." (Manon)

"We amuseren ons goed op school. Je kunt er tekenen, knutselen en andere gezelschapsspellen spelen. Soms vraag je je af of je nog wel zin hebt om terug te keren naar je gewone school." (Léa, 8 jaar)

"Het leukste in het ziekenhuis is de school! Alle kinderen kunnen daar de uren inhalen die ze gemist hebben op hun eigen school. De leerlingen doen mee aan wedstrijden en projecten, ze tekenen, schilderen, plakken, leren hun les en maken hun huiswerk..." (Bryan)

"Naar de ziekenhuisschool gaan, is leuk." (Laureline, 11 jaar)

Veel kinderen vinden het jammer dat ze niet naar school kunnen. De kinderen die geen ziekenhuisschool hebben, willen er allemaal een.

"Ik vind het jammer dat ik niet naar school kan gaan." (Tibo, 6 jaar)

"Ik mis school." (Samit)

"Ik zou graag een school willen in het ziekenhuis." (Tuba)

Net zoals bij spel en animatie, zijn er kinderen die niet naar school kunnen gaan omdat ze door hun ziekte hun kamer niet kunnen verlaten. De school is opgezet voor de "gezonden" en diegenen die afwezig zijn, vallen niet zo hard op omdat ze in hun kamer moeten blijven.

"Ik kan niet naar school gaan maar ik zou het wel heel graag doen." (Tuba)

De clown is een heel belangrijk personage in het leven van gehospitaliseerde kinderen. Ook hier zorgt de afleiding ervoor dat de kinderen even hun ziekte of de pijn vergeten.

"Dokter Pipó doet me lachen en zo genees ik sneller." (Sara, 9 jaar)

"Ik vind het heel goed dat er een clown voor animatie zorgt op de kinderafdeling." (Estelle, 12 jaar)

"De clown is op bezoek geweest. Hij heeft zijn koffer met ballons neergezet. De kleren met vierkantjes hadden veel kleuren. Hij was grappig met die kleren met vierkantjes. Hij had groene schoenen en die waren open." (Romane)

"Ik vind de clown fantastisch, ook al maakt hij me soms bang." (Britt, 4 jaar)

Bovendien blijkt uit deze tekeningen ook dat lachen een kind even uit zijn lijden haalt. Lachen heeft een therapeutisch effect, en kan bijdragen tot de genezing van kinderen. De communicatie tussen de clown en het kind verloopt via de lach. Het kind heeft de wil om te genezen en de pijn wordt verzacht.

De kinderen willen graag meer clowns en kinderen die geen clowns hebben, willen er ook.

Computers komen ook vaak voor in de werkjes maar het is niet altijd duidelijk of het iets is wat ze leuk vinden of graag zouden hebben. Het is vanzelfsprekend een gedroomd instrument voor veel kinderen omdat het een link is naar de buitenwereld. Ze kunnen zich er ook mee bezig houden.

Je zit hier ver van je vrienden en je familie. Internet in elke kamer zou je samenhouden.

(Tristan)

Tot slot vermelden een aantal kinderen ook dat ze graag buiten zouden spelen, in een grote tuin of een bos. Anderen zouden graag activiteiten buiten het ziekenhuis hebben om te kunnen ademmen, om iets te doen te hebben en om nieuwe plaatsen te leren kennen.

De boodschap die de kinderen in hun werkjes meegeven over de ontspanningsmomenten is erg "positief", op die momenten vergeten ze de pijn en hun ziekte. Het succes van de speelzaal, de school en de clowns bewijst het belang van die animatie.

Kerstmis is nu heel dichtbij.
En toch ben ik niet blij.
Ik lig weer in de kliniek.
Want ik ben weer ziek.
Gaat ons feest nu wel door?
Ik weet het niet hoor.
Ik zal maar positief denken.
Want ik wil graag kerstgeschenken.
Misschien komt het nog in orde.
En kan het nog een fijn kerstfeest worden.

(Laura)

Artikel 31 van het Verdrag inzake de rechten van het kind : het kind heeft recht op rust, op ontspanning en recreatieve activiteiten.

01

02

03

04

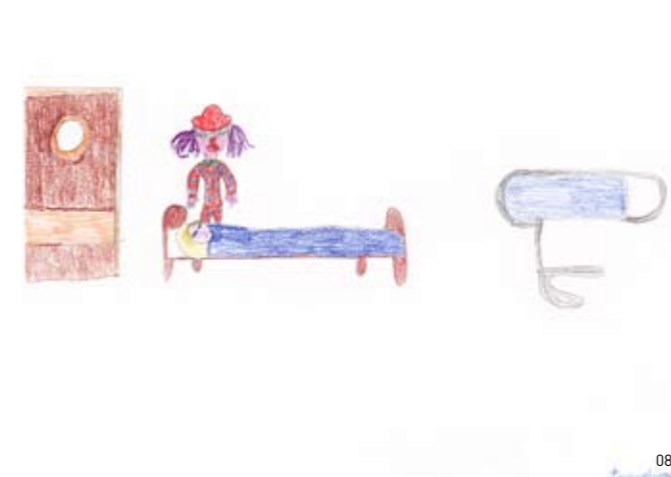
05

06

07

08

09

01 Julien

02 Julie
Dat zou ik graag willen hebben in het ziekenhuis. Dat zou zo tof zijn dat het er was.

03 Sara, 9 jaar
Dokter Pipo doet me lachen en zo genees ik vlug.

04 Christopher

05 Guillaume, 6 jaar ½

06 Mathilde, 7 jaar
Dat zijn de clowns. Mathilde, Clowns, mama.

07 Estelle, 12 jaar
Ik vind het goed dat er een clown is die voor animatie zorgt op de kinderafdeling.

08 Amandine

09 Alison, 8 jaar ½

10 Margaux, 6 jaar

11 Margaux, 6 jaar

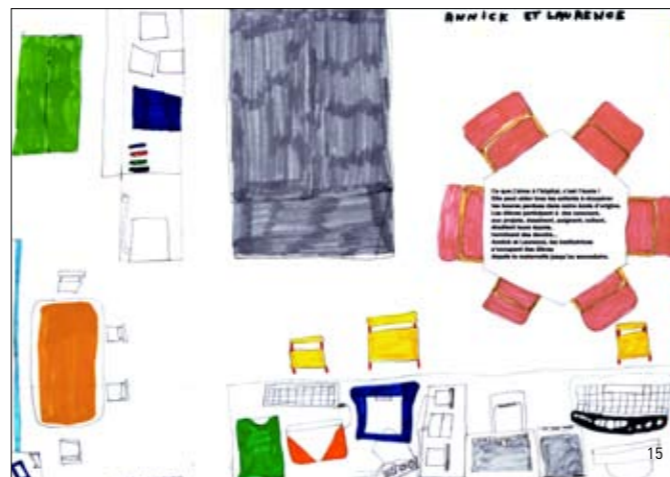
12 Josuah
Ik vind het leuk omdat hier heel veel speelgoed is
Speelgoedkast

13 Stéphanie

14 Clélie

15 Annick et Laurence

16 Knutselen vind ik het leukst in het ziekenhuis.

17 Thomas, 12 jaar
Ik vind het hier leuk.
Tekenen, schilderen, de spelletjes.

16 Mélanie
Wat ik leuk vind. Naar school gaan. De clowns.

15 Bryan, 13 jaar ½
Wat ik leuk vind aan het ziekenhuis, is de school! Die helpt alle kinderen om de tijd die we op onze eigen school gemist hebben, weer in te halen. De leerlingen doen mee aan wedstrijden, aan projecten, ze tekenen, schilderen, plakken, studeren hun lessen en maken hun huiswerk af...
Annick en Laurence, de onderwijzeressen, zorgen voor de leerlingen van de kleuterschool tot het middelbaar.

Het ziekenhuis in het algemeen

Het ziekenhuis in al zijn facetten

Heel wat kinderen maakten een tekening over het ziekenhuis in al zijn facetten. Opvallend is dat toch een meerderheid een positieve tekening maakte over hun ziekenhuisverblijf (deze kinderen tekenden waar ik van hou in het ziekenhuis of hun ideale ziekenhuis). Veel kinderen geven zelfs aan het ziekenhuis tof, plezant en fijn te vinden. Deze kinderen zien de minder leuke kanten als een noodzakelijk kwaad en het ziekenhuis als een middel om beter te worden. Dankzij het ziekenhuis worden zij beter en daar zijn zij het ziekenhuis dankbaar voor.

Je moet echt niet zagen, want als je weg mag ben je genezen. (Jana)

"Ik ben blij dat ziekenhuizen bestaan, want als je pijn hebt word je verzorgd." (Sammy)

"Het ziekenhuis is super." (Fabian)

"Ik hou van het ziekenhuis. Het is heel leuk." (Estelle)

Een aantal kinderen geeft echter overduidelijk aan het ziekenhuis niet leuk te vinden.

"Ik vind het niet fijn hier." (Britt, 4 jaar)

"Ik lig niet graag in het ziekenhuis." (Gweny)

Bij verschillende kinderen blijkt dat hun gevoel over het ziekenhuis veranderde tijdens hun verblijf. Eerst voelden ze zich ziek, angstig, boos, maar na verloop van tijd, als ze beginnen te genezen, naar de speelzaal kunnen, bezoek krijgen, dan vinden ze het best wel OK in het ziekenhuis en ervaren ze het ziekenhuis als iets positiefs, een plaats waar ze beter worden.

"Eerst was ik verdrietig als ik naar het ziekenhuis moest. Maar nu alles goed verlopen is, ben ik gelukkig." (Julie)

"Het ziekenhuis is het huis van de genezing. Pijn lijden om zijn glimlach terug te vinden." (Raphaël)

"Wat goed is aan het ziekenhuis is dat je het ooit weer kan verlaten." (Adriano)

"Ik was eerst heel verdrietig in het ziekenhuis, maar achteraf ging het veel beter." (Bjorn)

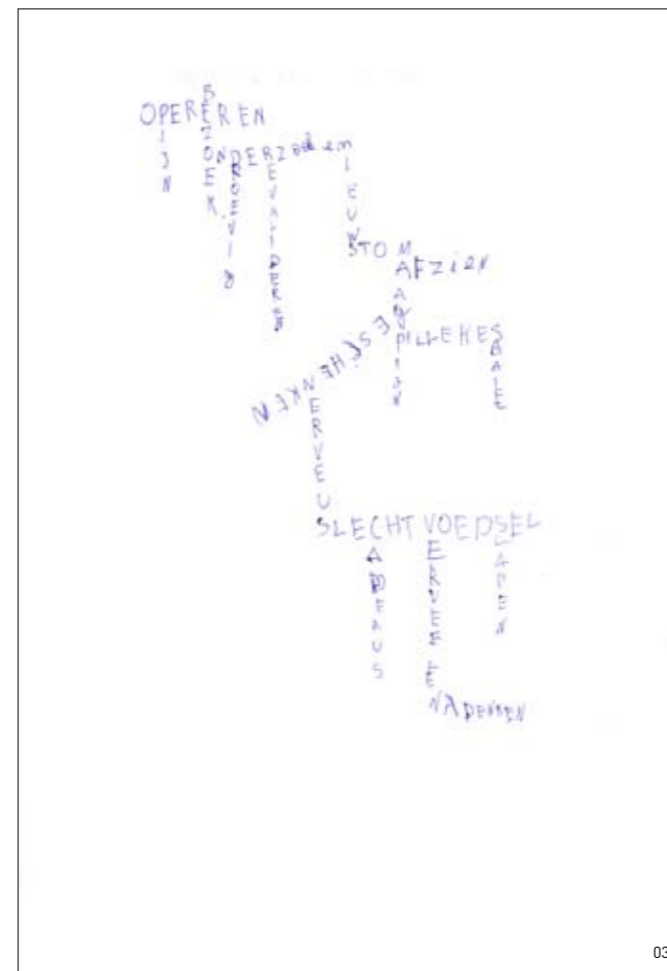
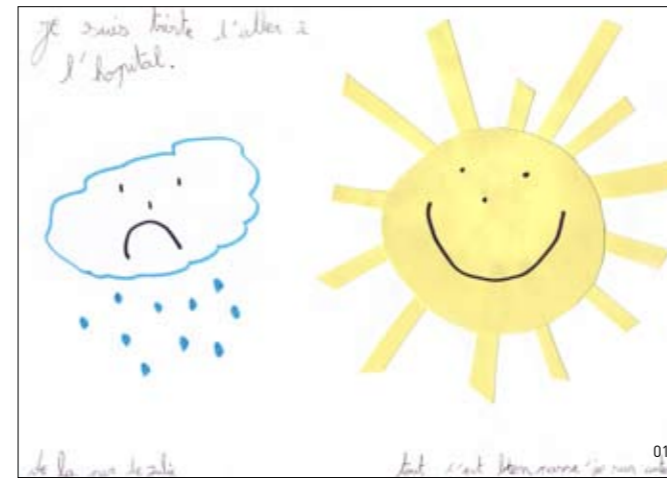
"Ik voelde mij eerst heel slecht door de pijn, maar nu ben ik blij omdat ik mij weer goed voel." (Remi)

"Bij de aankomst voelde ik mij slecht, zwak en agressief. Na de operatie had ik veel pijn en was ik niet in staat om iets te doen, ik voelde mij machteloos. Maar nu ben ik blij, met het bezoek dat ik krijg en ik ben blij met de genezing." (Rik)

Het kinderziekenhuis

De prikjes, de spuitjes allemaal niet leuk maar als je aan de speelzaal denkt is de pijn en verdriet al snel voorbij. Pilletjes en siroopjes allemaal proeven ze vies maar denk aan thuis en je neemt ze wel. Het ziekenhuis is soms saai en niet leuk maar het is voor je eigen goed en dan word je snel beter!

(Joyce)

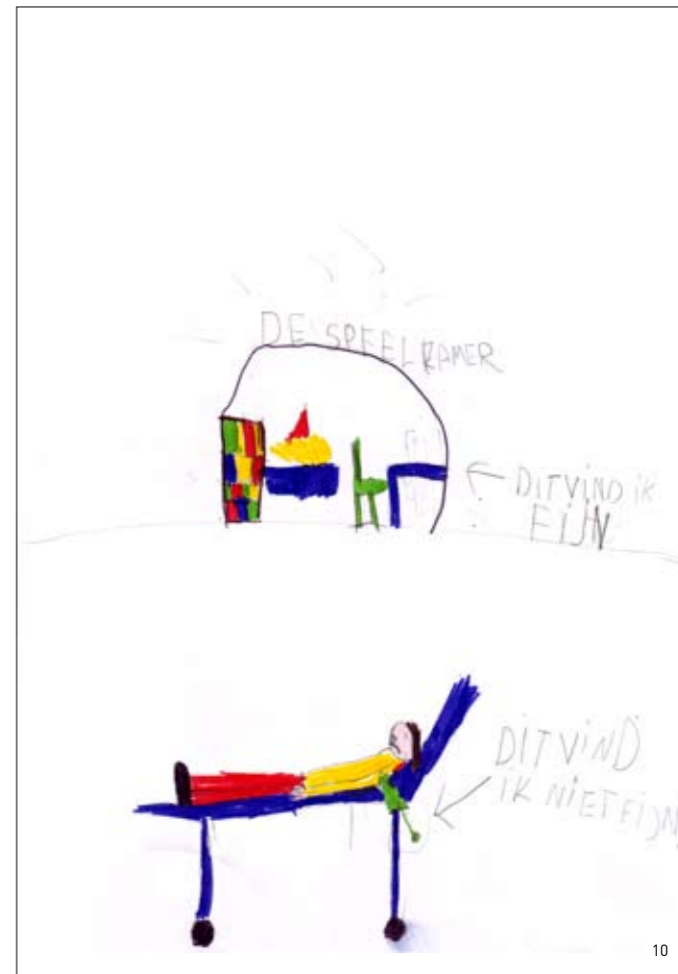
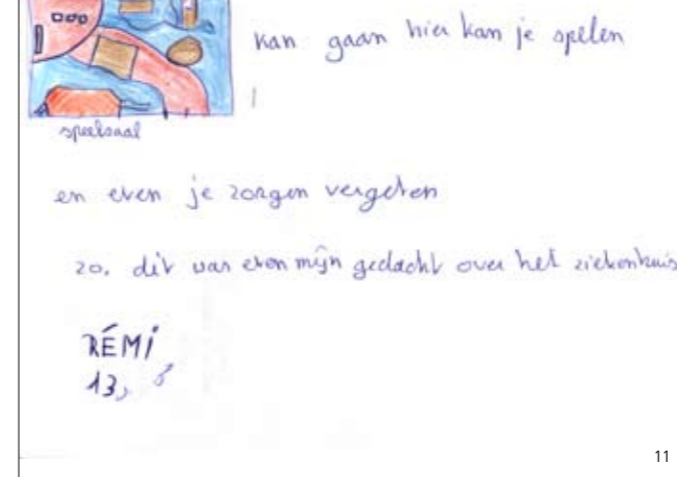
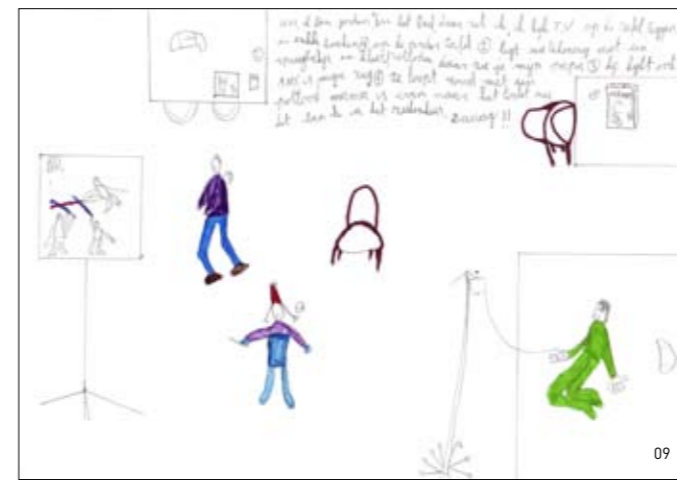
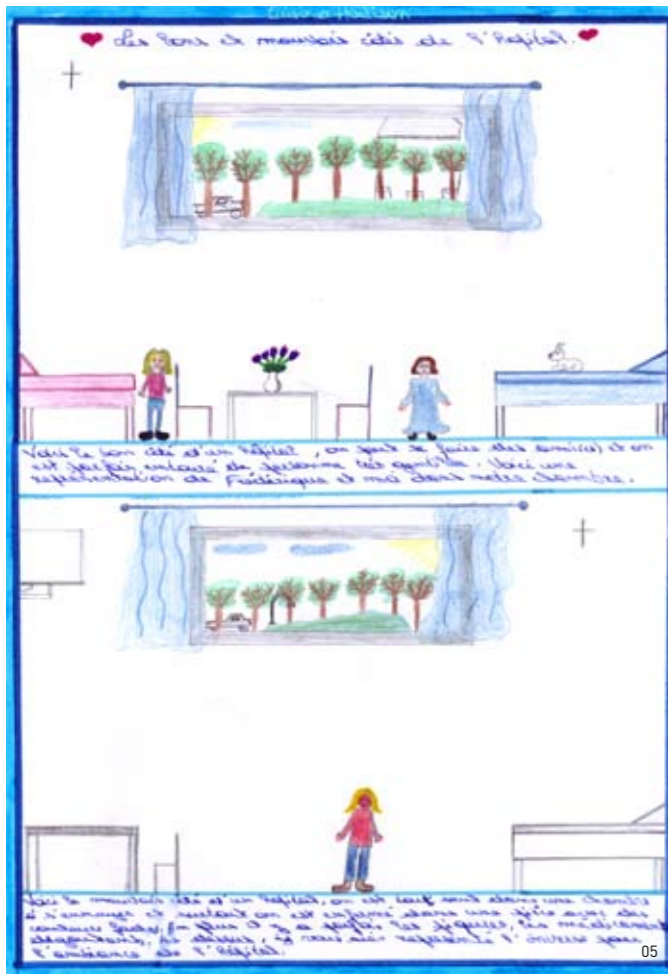

01 Julie, 7 jaar
Ik ben droevig dat ik naar het ziekenhuis moet. Alles is goed verlopen, ik ben blij.

02 Nathan, 5 jaar
leuk in het zk. Niet leuk.

03 Kevin
Opereren. Pijn. Bezoek. Medisch onderzoek. Droevig. Revalidatie. Informatie. Stom. Buikpuin. Lijden. Pillen. Saai. Zenuwachtig. Slecht eten. Slapen. Nadenken.

04 Sarah
Mijn beeld van het ziekenhuis. mijn hand probeert het touw vast te pakken dat de hulp voorstelt die ik hier in het ziekenhuis krijg! De vlammen stellen mijn problemen voor, ze bereiken me niet meer dankzij de mensen die me omringen hier. De zwarte kant is het moeilijke leven dat ik hier moet ondergaan van mijn familie en vrienden, en het feit dat ik hier opgesloten zit. Trouwens, ik bedank de animatoren die ons omringen en voor ons mooie activiteiten opzetten.

46 05 **Madison, 15 jaar**
De goede en slechte kanten van het ziekenhuis. Zie hier de goede kanten van het ziekenhuis. Je maakt er vrienden en je wordt er omringd door vriendelijke mensen. Hier zie je een tekening van mij en Frédérique in onze kamer.

Hier zie je de slechte kant van het ziekenhuis. Je bent helemaal alleen op je kamer en je verveelt je en je bent vooral opgesloten in een plaats met heel fletse kleuren. En daarbovenop zijn er soms ook nog spuiten, degoutante medicijnen. Van boven heb ik jullie het tegenovergestelde getekend van de sfeer in het ziekenhuis.

06 **Nirmin, 10 jaar**
Waar ik van hou is het goede humeur en de humor die ons afleidt. Waar ik niet van hou is de pijn die ik heb.

07 **Sarah, 11 jaar**
Het ergste is dat men erg zweet. Ik hou van de verpleegsters. Zij zijn super. Ik hou van de school. Je kan je er amuseren en veel lachen. De bloedafname vind ik degoutant. Ik heb het warm als de naald in

mijn huid gaat.
Ik hou niet van het eten, vooral niet van de confituur. Ik kijk al uit naar de terugkeer naar huis!

08 **Habibe**
Waar ik niet van hou: het eten is niet lekker. De bloedafname doet pijn. De medicijnen, dat is niet lekker. Maar toch heb ik een goede moraal.

Waar ik van hou: de verpleegsters zijn lief, naar school gaan, spelen met de andere meisjes.

09 **Norman**
Hoi, ik ben Jordan. In het bed, daar zit ik, ik kijk tv. Op de tafel liggen er enkele boeken. (1) Op de andere tafel (2) ligt een tekening met een spuugbakje en kleurpotloden. Daar zie je mijn papa (3). Hij kijkt ook tv. Ann is mijn zus (4). Ze loopt rond met een potlood. Mama is even naar het toilet nu. Dit ben ik in het ziekenhuis. Daaa!!

10 **Marie**
De speelkamer, dit vind ik fijn. Dit vind ik niet fijn. (de spuit)

11 **Rémi, 13 jaar**
In 't ziekenhuis is er niet veel waarover we mogen klagen. Maar het enige dat ik niet goed vind, is het eten: maar weinig variatie. Daartegenover vind ik het wel leuk dat je naar de speelzaal kan gaan. Hier kan je spelen en even je zorgen vergeten. Zo dit is mijn gedacht over het ziekenhuis.

12 **Elissa**
Waar ik van hou: knutselen (mooie ster), lekker eten, geschenkjes. Waar ik niet van hou: prikje, het gehuil van baby's.

13

14

15

16

17

18

19

20

21

13 Ali verdrietig: een klein prikje, geen prikje! Blij: bezoek, joepie, blokjes en cadeautje! Knutselen, spelletjes spelen, clowns.

14 Ewaut Wat ik allemaal leuk vind in het ziekenhuis : Veeeeeeneeeeeneeeeel cadeautjes, lekker eten, lang tv kijken met mama, spelen met de auto's met mijn vriendje. Toch mis ik wel mijn papa, broertje en poesje Minoesh.

Jana 15 Leuke dingen: speelzaal, de slaapkamer, veel beterschap. Geen leuke dingen: de onderzoeken.

Het is nooit fijn om in het ziekenhuis te zijn. Maar van al het bezoek krijg je cadeautjes. Je mist je vrienden, familie en andere maar je maakt ook nieuwe. Je moet echt niet treuren. Want als je weg mag, ben je zeker genezen.

Michelle 16 Veel bezoek, meer aandacht, nieuwe vrienden, veel cadeau's, veel kaartjes. De gedachte na elke hap die ik neem. Dat ik verplicht ben te eten. Ik ben bang dat ik dik word. Moet veel bijkomen.

Ik ben een meisje van 13 en ik ben opgenomen in dit ziekenhuis

vanwege mijn anorexia. Het is echt niet leuk. Ik zit hier nu al 3 weken en ik vind het hier een beetje triest. Ik mis school. (...) Ik word hier wel heel goed opgevangen door de verpleging. En toch is het triestig. Ik mis mijn eigen kamer en mijn eigen bed. We proberen het hier zo leuk mogelijk te maken door spelletjes te spelen en door knutselwerkjes te maken. Maar toch blijft het triestig. (...)

17 Elien, 14 jaar Een kijk door het raam van het ziekenhuis... Fijne dingen: speelzaal, de klas, kaartjes krijgen, klop,klop! Bezoek. Minder fijne dingen: spuitjes, pilletjes, siroopjes, plakkers, de medicijnenkastjes. Waar denk je aan als je het woord ziekenhuis hoort? Nieuwe mensen leren kennen, pijn, dokter, verpleging, angst, medicatie, ... Welkom!

18 Gabrielle, 10 jaar Dit kindje kwam hier toe in een ambulance. Men toont hem zijn kamer. Een kuisvrouw is nog bezig met het kuisen van de kamer. Er ligt een baby'tje in het bed naast hem. De kamer is mooi omdat er beertjes op de muur staan. Er staat een nachttafeltje en een televisie. Dit kindje houdt niet van de tandarts en gestraft worden.

19 Nicolas, 6 jaar Een baby slaapt en heeft blokjes naast hem liggen om te spelen. Een man met gebroken beenderen ligt op de grond. Een kind op zijn knieën. Een kuisvrouw. Een dokter die een kindje met een gebroken arm verzorgt. Een ambulance... Daar hou ik niet van.

20 Lyanne, 8 jaar ziekenhuis

21 Sarah

Het ziekenhuisgebouw

Opvallend is het aantal tekeningen waarop de buitenkant van het ziekenhuis wordt getekend. Misschien is dat een manier om wat afstand te nemen van zijn situatie. Op deze tekeningen wordt het ziekenhuis altijd heel georganiseerd en gestructureerd voorgesteld. Een mogelijke interpretatie is dat dit wijst op het feit dat de opname in het ziekenhuis heel overrompend overkomt bij deze kinderen. Ze voelen er zich verloren, ze voelen zich er niet thuis, ze weten helemaal niet goed wat er met hen gaat gebeuren.

Uit veel tekeningen spreekt de angst doordat kinderen niet goed weten wat er gaat gebeuren.

"Wat doe ik hier? Wat gaat er gebeuren?" (Tina)

Een andere tekening die vaak terugkomt is het ziekenhuis voorgesteld als een burcht. Deze voorstellingen symboliseren tegelijkertijd een beschermende omgeving (het positieve aspect van het thema van de burcht) alsoe een omgeving vol gezag waar het kind zich gevangen en opgesloten voelt (het negatieve aspect van de burcht).

Deze tekeningen tonen heel sterk aan dat er vaak een dualiteit bestaat tussen de tekst en de tekening (waar ik van hou: het ziekenhuis als een ridderkasteel, terwijl de tekening op geen enkele manier positief of uitnodigend overkomt).

Verschillende tekeningen en teksten geven aan dat kinderen zich opgesloten voelen in het ziekenhuis.

Het meisje op mijn tekening wil zo graag naar buiten, maar ze zit opgesloten in het ziekenhuis. (Laura)

01 **Laura**
Het meisje op mijn tekening wil zo graag naar buiten maar ze zit opgesloten in het ziekenhuis.

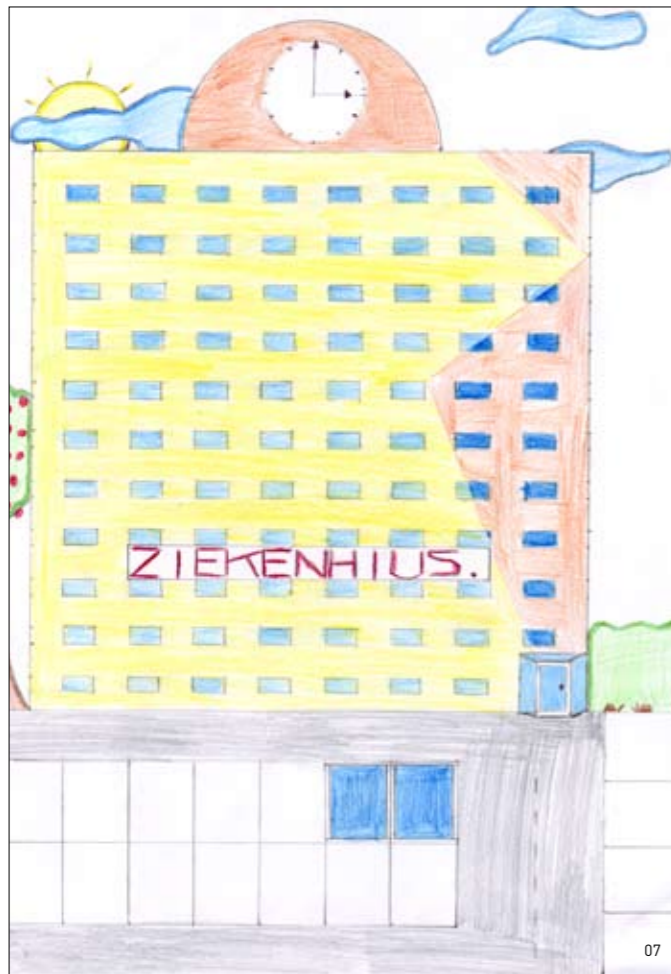
02 **Kimberley, 10 jaar**

03 **Sébastien, 11 jaar**
Het ziekenhuis van mijn dromen is een kasteel. (...) De muren van mijn kasteel zijn grijs omdat alle kastelen grijs zijn.

04 **Amalthée, 12 jaar**

05 **Jonas, 6 jaar**

06 **Kévin**

07 Ritchie

10 Shirley, 8 jaar

11 Seden, 6 jaar

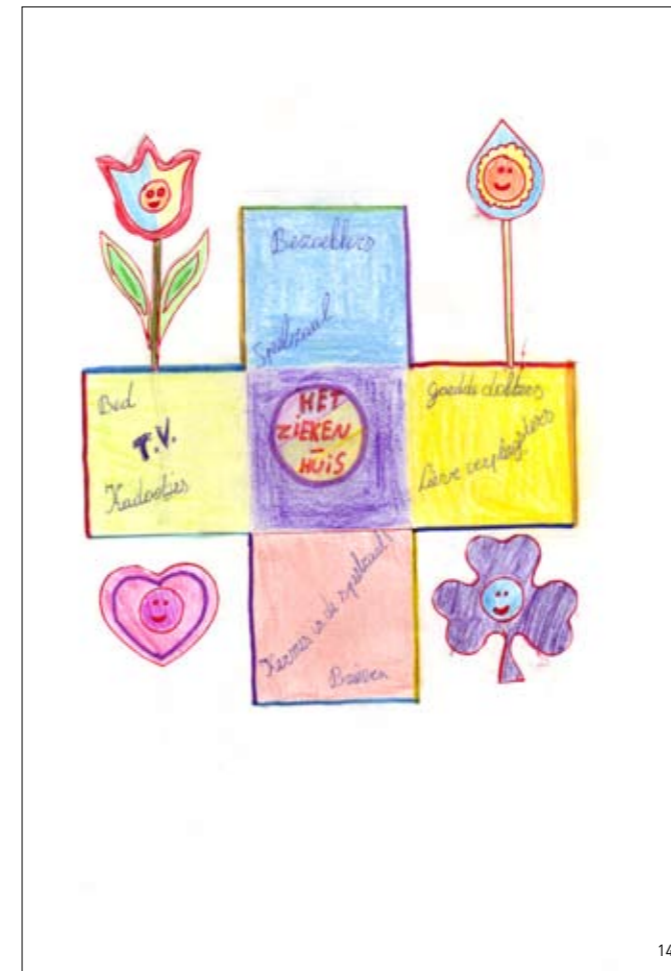
09 Laura, 6 jaar

12 Anne-Marie, 13 jaar

13 Raphaël, 10 jaar ½
Pijn hebben om terug te kunnen glimlachen.
Huis van de genezing ziekenhuis.

14 Bernard, 9 jaar
Het ziekenhuis. Bezoek. Speelkamer.
Goede dokters. Lieve verpleegsters.
Kerst in de speelkamer. Brieven.
Het bed. De tv. De cadeau's.

16 Stéphanie, 13 ans
Ik hou van alles in het ziekenhuis: de school, de speelkamer, de uitstappen, de refter, de psychologe, de activiteiten. We zijn naar de markt geweest en zijn gaan wandelen in het bos. Het eten is lekker. Ik ga graag naar de psychologe: ze is super en helpt me veel. Ik hou ook veel van de animatoren en de leraars. Het schilderatelier vond ik erg leuk. School is gedaan om 11u10. Dat is super. Er zijn meer activiteiten dan werk.
We krijgen hier meer gehoor dan thuis. Vooral Elisabeth luistert goed naar mij. De verpleegsters schenken ons ook veel aandacht. Ik zou graag hebben dat de kamers meer voor kinderen versierd zouden zijn.

15 Pieter, 14 jaar
Ik zou het liefst willen dat er geen is.

Kimberly, 8 jaar

Het droomziekenhuis

Als kinderen hun droomziekenhuis tekenen, laten ze hun verbeelding de vrije loop. De meeste droomziekenhuizen lijken dan eigenlijk niet meer echt op ziekenhuizen. Het ideale ziekenhuis is dus... geen ziekenhuis.

"Ik zou het liefst willen dat er geen ziekenhuis is". (Pieter, 14 jaar)

"Mijn droomziekenhuis is een ziekenhuis waar niemand ziek is." (Jason)

"Ben ik ziek? Dan is mijn bed een grote witte troon ...". (Karen, 10 jaar)

"Het ziekenhuis als een boot. De boot staat symbool voor vrijheid. Op elk ogenblik kan je je bootje nemen naar huis en naar je geliefden!" (Sofie)

"Een ziekenhuis met hartjes en bloempjes." (Laura)

"Het ziekenhuis van de toekomst onder water met zwemmende dokters en verpleegsters en een onderwaterziekenwagen en blub blub blub." (Ibrahim)

"In mijn droomziekenhuis ben ik heel blij, want daar staat een koe te grazen in de wei en de haan te kraaien op een kei." (Lisa, 11 jaar)

In verschillende tekeningen wordt het droomziekenhuis voorgesteld als een gewoon woonhuis. Kinderen verlangen naar het huiselijke, het gevoel van thuis te zijn.

Veel tekeningen stellen een speeltuin of een tuin voor. Tekeningen van de buitenwereld, waar het er allemaal erg vrolijk uitziet: met bomen, grote tuinen, bloemen, fruit in de bomen, grote zonnestralen, enz.

"In het ziekenhuis zou een tuin met vlindertjes en bloemetjes heel leuk zijn." (Jolien, 6 jaar)

Spuitjes worden minder erg als je daarna eens op de schommel kan uitwaaien.

(Charlotte, 8 jaar)

"Een zwembad in de tuin zou leuk zijn." (Jolien, 6 jaar)

"Een ziekenhuis met een glijbaan, via een trampoline op het dak en dan ... skaten!" (Matty, 9 jaar)

Een aantal tekeningen toont duidelijk aan hoe kinderen het anders zouden willen zien, wat er kan verbeterd worden in de huidige ziekenhuizen. De kamers en het ziekenhuis in het algemeen zijn vrolijker.

"Mijn droomziekenhuis is gezellig. Allemaal kleine kamers met veel volk en veel speelgoed." (Lance, 6 jaar)

"In mijn droomziekenhuis is er meer plaats. De gangen zijn breder en er is meer kleur." (Azédine)

"In mijn ideale ziekenhuis, zijn de muren geschilderd in vrolijke kleurtjes en staan er overal bloemen." (Marie)

Psychiatrisch ziekenhuis

In totaal werkten een tiental psychiatrische ziekenhuizen mee aan de schrijf- en tekenwedstrijd. Omdat de situatie toch heel verschillend is van de andere ziekenhuizen, hebben we ervoor gekozen de tekeningen en teksten van de kinderen die in de psychiatrie verblijven afzonderlijk te analyseren.

In grote lijnen komen dezelfde thema's aan bod als in de andere ziekenhuizen. Thema's die in heel veel tekeningen terugkomen zijn spel en ontspanning, het personeel en bezoek.

Ook de angst voor spuiten komt in heel veel tekeningen terug.

Opvallend is wel dat in de tekeningen van de kinderen in de psychiatrie veel meer expliciet gesproken wordt over hun gemoedstoestand en de tweestrijd die ze voelen bij hun verblijf in het ziekenhuis. Ze zijn er niet echt gelukkig maar velen beseffen wel dat hun voor hun eigen bestwil is.

Heel veel tekeningen zijn echter ook heel donker en tonen gevoelens van angst, agressie, haat en wanhoop.

"Uiteenlopende gevoelens bij opname: hoop, haat, verdriet, boos." (Zoë)

"Alles in het ziekenhuis is zo verwarrend." (Thalissa)

"Oorlog in mijn gedachten." (Marjolein, 14 jaar)

"Ik ben verdrietig. Ik wil hier weg. Ik ben bang. Ik ben soms heel boos." (Cédric)

"Ik voel mij niet goed in het ziekenhuis. De dagen zijn triestig in het ziekenhuis." (Cynthia)

"Ik ervaar vooral de positieve dingen maar het is natuurlijk nooit leuk om er te verblijven. Wanneer ik ontslagen zal worden, hoop ik met een groen (positief) hart te mogen naar huis gaan." (Capucine, 14 jaar)

Waar ik van hou in dit ziekenhuis is dat ze mij er genezen, maar ik weet niet hoe ze dat doen... (Charlotte)

In verschillende tekeningen en teksten komt terug dat de kinderen in het ziekenhuis veel over hun problemen moeten praten. Veel kinderen geven aan dat ze dit positief vinden, maar een aantal stelt ook dat dit soms heel moeilijk is.

"Ik heb de goeie kant getekend. Omdat ik vind dat het ziekenhuis ook goeie kanten heeft omdat je kunt praten over de problemen." (Shauni)

In opvallend veel tekeningen komt ook de boodschap terug dat de kinderen zich opgesloten voelen, dat ze niet goed weten waarom ze in het ziekenhuis verblijven en dat ze niet weten voor hoe lang. Veel kinderen geven aan dat ze naar huis willen en dat ze hun ouders missen, dat ze meer bezoek willen van hun familie.

"Ik wil vrij zijn en bij mijn mama wonen" (Thalissa)

"Het moeilijkst zijn de vakanties zonder mijn ouders te zien" (Dylan)

"Een dubbel gevoel: blij en verdrietig. We zijn blij als we op weekend mogen en droevig omdat we zo weinig vrijheid hebben! Ik denk dat veel kinderen vrijheid willen." (Thalissa)

"Ik vind dat de kinderen hun mama, papa, broer of zus in de kamer mogen slapen. Ik vind dat belangrijk, anders zo lang zonder mama, papa, broer of zus is moeilijk." (Matthias)

"Ik hou wel van het ziekenhuis, maar waar ik nog meer van hou, is dat ik thuis ga slapen." (Lorenzo)

"Ik voel mij gelukkig als ik thuis ben, bij mijn ouders. In het ziekenhuis voel ik mij opgesloten, maar het is voor mijn eigen bestwil dat ik er ben." (Stefanie)

In tegenstelling tot de kinderen van algemene pediatrie afdelingen, tekenen de kinderen van de psychiatrische afdelingen veel meer de buitenwereld en de uitstappen. Deze stap naar buiten is een manier om de opsluiting te doorbreken en activiteiten te doen zoals alle andere kinderen.

"Ik ben zot van wandelingen." (Christophe)

"Ik kan me goed amuseren in het ziekenhuis, vooral wanneer we in de tuin spelen." (Victoire)

"Waar ik van hou aan het ziekenhuis, dat is wanneer we naar de boerderij gaan." (Magali)

"Mijn ideaal ziekenhuis zou er een zijn waar je veel kan sporten." (Mathieu)

"Het droomziekenhuis is een ziekenhuis met een pretpark, bioscoopzalen en kartings." (Dylan)

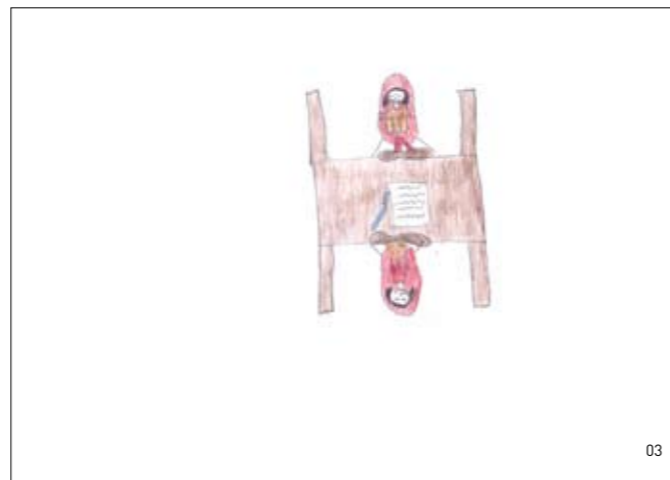
Artikel 25 van het Verdrag inzake de rechten van het kind:
Het kind dat geplaatst is ter verzorging, bescherming of behandeling ten behoeve van zijn lichamelijke of geestelijke gezondheid, heeft recht op een periodieke evaluatie van de behandeling en van alle andere omstandigheden die verband houden met zijn plaatsing.

01 Marjolein
 "Je wordt opgenomen!"
 Zei mijn moeder,
 Die zin.
 1 seconde maar.
 Doet heel je wereld veranderen.
 Koffers pakken en vertrekken
 Naar waar ik beter zou worden
 Het is maar voor 6 weken
 Troost mijn moeder
 Uiteindelijk zit ik hier
 na 6 weken, ...
 nog

02 Chanelle
 Alles in het ziekenhuis is zo verwarrend. In het ziekenhuis wordt meestal gezocht naar de oorzaak daarvan.

03 Shauni
 Ik heb de goeie kant getekend omdat ik vind dat het ziekenhuis ook goeie kanten heeft omdat je kunt praten over de problemen.

04 Sara
 De beperkte vrijheid zorgt voor een opgesloten gevoel.

05 Ewout
 vliegend ziekenhuis met een genezende straal.

06 Mathieu
 Een ziekenhuis in de stad,
 wat een angst geeft me dat!
 Blijven slapen is zo erg.
 Ik voel me zoals een dwerg.
 Wat staat me allemaal te wachten?
 Een hoofd vol gedachten...

07 Aline
 Ik hoorde van mama en papa dat ik naar een ziekenhuis moest. Dat vond ik echt niet leuk. Ik begon te wenen. Ik ging op kennismaking bij de psychologe. Ik was niet op mijn gemak! Ik kon ook niet slapen. De volgende morgen maakte ik samen met mama mijn valies. We vertrokken. Eenmaal aangekomen, kwam er ons iemand halen. Ze toonden mijn kamer. Ik leegde mijn valies en gaf alles een mooi plaatsje. Toen moest ik afscheid nemen. Ik begon te wenen!! Als mijn mama weg was gingen we naar de leefgroep. We deden allerlei activiteiten: knutselen, naar de bibliotheek, ...

Ik ging ook op therapie: knutseltherapie, bij de psychologe, soms bij de psychiater... Nu zit ik hier al een jaar!!! Als mijn mama mij brengt en weggaat moet ik toch bijna niet meer wenen en ik ben er al aan gewend. Maar toch wil ik naar huis, ik mis mijn mama, mijn papa en

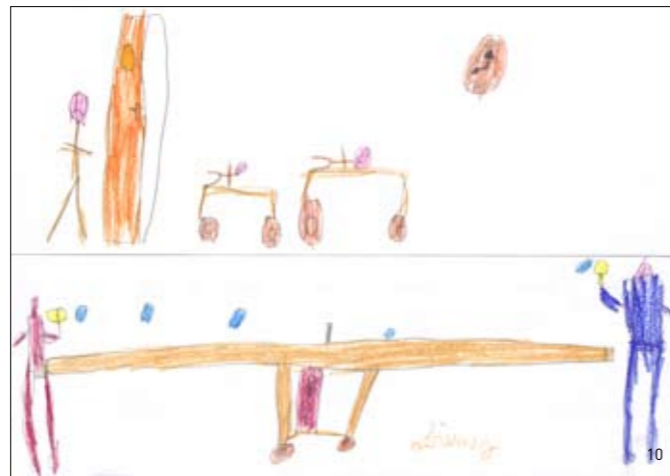
broers!!!! Nu ga ik al naar school. En als ik eerlijk ben zijn er aan het ziekenhuis ook leuke kanten. Je doet leuke uitstappen en soms ga je naar de bioscoop, je kookt ook. In het begin dacht ik: het zal nooit helpen!! Maar als ik kijk hoe ik in het begin was en hoe ik nu ben, ben ik al heel veel veranderd. Mijn dag dat ik weg mag komt dichterbij. JOEPIE!!!

08 Sam, 11 jaar
 ik zou willen dat het ziekenhuis vol is met dieren.

09

10

09 Sébastien, 13 jaar
Ik zou willen dat het ziekenhuis lijkt op een huis.

10 Jeremy, 10 jaar
waar ik niet van hou is dat de opvoeders ons 's nachts bewaken. Waar ik van hou is als we tafeltennis spelen.

11 Arno, 14 jaar
Wat is er zo goed aan het ziekenhuis? De mooie verpleegsters. Ja, natuurlijk... Nu de slechte dingen? Gemene dokters die je pijn doen (soms). Al dat medisch materiaal. De oude verpleegsters. Maar het ideale ziekenhuis is een plaats zonder pijn, leuke en lieve mensen en... Lekker eten!

12

12 Delphine
Ik hou er niet van als men boos wordt. Ik hou er niet van als men roept.

13 Noël
Ik hou niet van de bloedafname en de spuiten. Er zijn medicijnen die te groot zijn om in te slikken.

13

14

14 Martin
Ik heb er genoeg van want het is veel te lastig hier. Ik zou zo graag naar huis willen.

15 Djack
Ik ben hier graag maar het is lastig dat mijn mama mij niet elke dag belt.

16 Kilian
Ik heb graag vrienden. Hier heb ik er veel.

17 Magali
Wat ik zou willen veranderen: de school veranderen in een speeltuin.

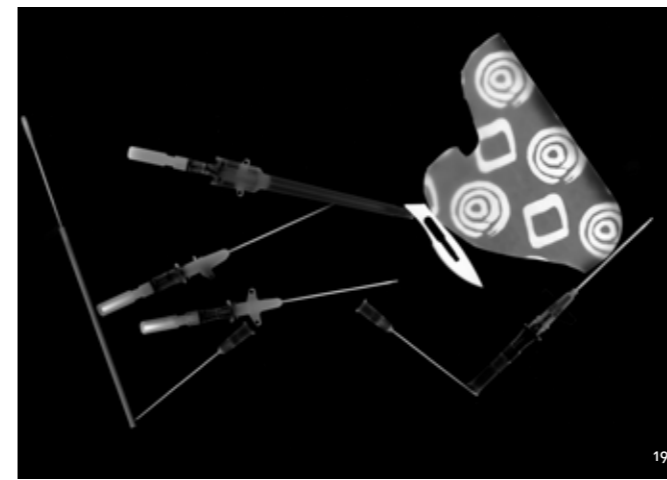
18 Chloé
Waar ik niet van hou : mijn kamer.

17 Magali
Wat ik zou willen veranderen: de school veranderen in een speeltuin.

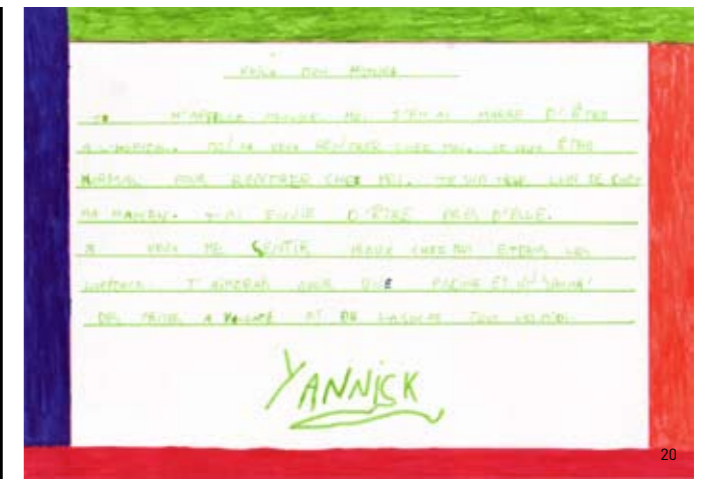
18 Chloé
Waar ik niet van hou : mijn kamer.

19 Stéphanie
Het medisch materiaal op een humoristische manier bekeken: het alfabet.

20 Yannick
Zie hier mijn verhaal. Ik noem Yannick. Ik heb er genoeg van om in het ziekenhuis te zijn. Ik wil terug naar huis. Ik wil normaal zijn en terug naar huis kunnen. Ik ben veel te ver weg van mijn mama. Ik wil graag dicht bij haar zijn. Ik wil me beter voelen bij mij thuis en in het ziekenhuis. Ik zou graag een zwembad en een sauna hebben en frietjes à volonté en elke middag soep.

21 Chaimae, 8 jaar
Mijn ziekenhuis. Ik speel in de zandbak. Je bent verdrietig in het ziekenhuis. Ik neem medicijnen. Ik ga naar het zwembad. Mijn hart is

22 Cédric, 10 jaar
Mijn leven in het ziekenhuis. Ik lach Cédric uit. Ik sla Cédric. Haa! Ik zou willen weggaan. Ik ben verdrietig. "Ik straf je". Ik haat het als opvoeders zo zijn. "Maar neen, dat gaat geen pijn doen." "Ik ben bang." Soms ben ik woedend. Ik heet Cédric, ik ben 10 jaar.

22 Cédric, 10 jaar
Mijn leven in het ziekenhuis. Ik lach Cédric uit. Ik sla Cédric. Haa! Ik zou willen weggaan. Ik ben verdrietig. "Ik straf je". Ik haat het als opvoeders zo zijn. "Maar neen, dat gaat geen pijn doen." "Ik ben bang." Soms ben ik woedend. Ik heet Cédric, ik ben 10 jaar.

19 Stéphanie
Het medisch materiaal op een humoristische manier bekeken: het alfabet.

20 Yannick
Zie hier mijn verhaal. Ik noem Yannick. Ik heb er genoeg van om in het ziekenhuis te zijn. Ik wil terug naar huis. Ik wil normaal zijn en terug naar huis kunnen. Ik ben veel te ver weg van mijn mama. Ik wil graag dicht bij haar zijn. Ik wil me beter voelen bij mij thuis en in het ziekenhuis. Ik zou graag een zwembad en een sauna hebben en frietjes à volonté en elke middag soep.

21 Chaimae, 8 jaar
Mijn ziekenhuis. Ik speel in de zandbak. Je bent verdrietig in het ziekenhuis. Ik neem medicijnen. Ik ga naar het zwembad. Mijn hart is

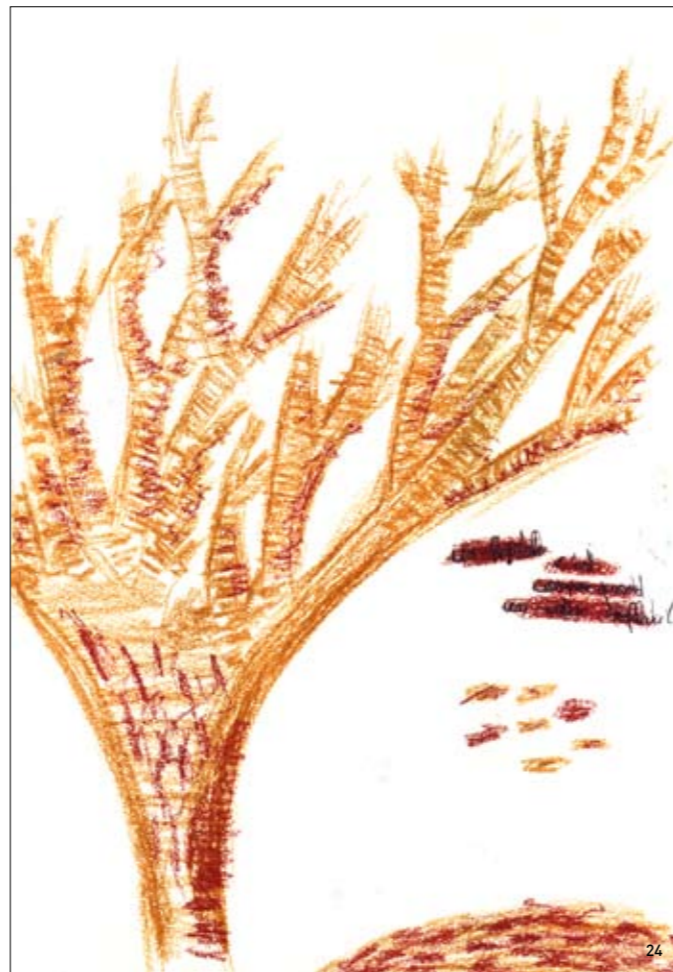
niet goed. Je weent in het ziekenhuis. Ik ben verdrietig in het ziekenhuis. Ik wil mijn mama en mijn papa. Ik ben blij mijn huiswerk te maken en naar school te kunnen.

22 Cédric, 10 jaar
Mijn leven in het ziekenhuis. Ik lach Cédric uit. Ik sla Cédric. Haa! Ik zou willen weggaan. Ik ben verdrietig. "Ik straf je". Ik haat het als opvoeders zo zijn. "Maar neen, dat gaat geen pijn doen." "Ik ben bang." Soms ben ik woedend. Ik heet Cédric, ik ben 10 jaar.

22 Cédric, 10 jaar
Mijn leven in het ziekenhuis. Ik lach Cédric uit. Ik sla Cédric. Haa! Ik zou willen weggaan. Ik ben verdrietig. "Ik straf je". Ik haat het als opvoeders zo zijn. "Maar neen, dat gaat geen pijn doen." "Ik ben bang." Soms ben ik woedend. Ik heet Cédric, ik ben 10 jaar.

23

24

25

26

23 **Chloé**
Waar ik niet van hou : de spuitjes en de smaak van de medicamenten!

24 **Kevin**
Een ziekenhuis is als een boom die terug bloeit.

25 **Louise**
Kom hier binnen en word gelukkig. Wonderziekenhuis.
"In het ziekenhuis helpen ze ons, er is altijd iemand. Het is toch moeilijk om te blijven, want hier halen ze veel overhoop!"

26 **Emilien**
Ik zou graag de stemming van de educatoren willen veranderen. Ze zijn te strikt!

En verder...

Alle werkjes in dit verslag werden gemaakt in het kader van een schrijf-en tekenwedstrijd. De kinderen en de jongeren die dat wilden, konden zich ook uitdrukken via een vragenlijst (we ontvingen er 203).

De belangrijkste boodschappen die hierbij naar voor komen, zijn identiek aan die van de geanalyseerde tekeningen. Bij de vragen "Wat ik leuk vind" en "Wat ik niet leuk vind" komen telkens dezelfde onderwerpen terug.

Wat de kinderen vooral leuk vinden, zijn de verpleegsters, de leraressen als er een school is en in bepaalde gevallen de stagiaires. De kinderen willen snel verzorgd worden. Ze verwachten van het verzorgend personeel dat ze hen snel genezen maar ook dat ze zich met hen bezig houden en hen aandacht geven. Andere thema's die vaak aan bod komen, zijn de school, de speelzaal, het speelgoed, tekenen en knutselen, boeken en televisie, bezoek met eventueel cadeautjes, de rust, animatie als verstrooiing, clowns om mee te lachen, de computer en de ziekenwagen.

Net als uit de tekeningen, blijkt dat de kinderen tijdens hun verblijf in het ziekenhuis het meest schrik hebben van spuitjes, bloed nemen, baxters, infusen, medicijnen en de pijn. Veel kinderen klagen hier ook over het lawaai, huilende baby's en de stappen van het personeel 's nachts op de gang. Wat ze het lastigste vinden, is alleen op hun kamer blijven, zich vervelen en niks te doen hebben. De jongeren hebben het over opsluiting en eenzaamheid. We lezen in de vragenlijsten ook klachten over de inrichting en de aankleding van de kamers en van het ziekenhuis in het algemeen.

Andere belangrijke punten die uit de vragenlijsten zijn:

Informatie

De grote meerderheid van de kinderen is tevreden met de informatie die ze krijgen over hun ziekte.

"Ik krijg voldoende informatie en ik vind het goed dat ze met mij praten."

"De verpleegsters leggen alles uit."

"De dokter komt elke dag langs in mijn kamer om uit te leggen hoe het met mijn ziekte gaat, of het goed of slecht gaat."

Toch is een klein aantal kinderen en jongeren niet tevreden met de informatie die ze krijgen van het ziekenhuispersoneel.

"Niemand heeft iets gezegd." "Soms weten ze het niet."

"Ik wist pas na drie dagen wat ik had."

"Als ik het vraag, vertellen ze het, anders niet."

Sommige kinderen daarentegen, begrijpen de informatie die ze krijgen niet en dat maakt hen bang.

"Ze hebben het me uitgelegd maar ik heb het niet goed begrepen"

Net zoals we opmerkten in de tekeningen van de kinderen, benadrukken verschillende kinderen dat het de verpleegsters zijn die informatie geven en niet de dokters.

"De verpleegsters geven de informatie. De dokters zien we niet veel"

Wat in elk geval moet worden onthouden, is dat informatie onontbeerlijk is voor de kinderen. Het kalmeert hen, stelt hen gerust en sensibiliseert hen ook over hun eigen ziekte. Sommige kinderen geven in hun schrijven toe dat informatie krijgen goed is omdat het de schrik vermindert. Nog anderen die wel informatie kregen, hadden die liever sneller gehad.

Artikel 17 van het Verdrag inzake de rechten van het Kind:
Het kind heeft het recht op een aangepaste informatie en op materiaal gericht op het bevorderen van zijn welzijn en zijn lichamelijke en geestelijke ge-

De meerderheid van de kinderen zegt dat ze goed geïnformeerd zijn over de verzorging en de behandeling. Maar bijna de helft onder hen werd er nooit voor gewaarschuwd dat de operatie pijn zou doen. Ook hier hangt alles af van de dienst waarop de kinderen verbleven of verblijven. Als het "positief" is, zeggen de kinderen: "Ze zeggen vaak dat het geen pijn gaat doen en dat is vaak ook zo", "De verpleegster heeft me goed uitgelegd hoe ze bloed zou nemen. Ik was gerustgesteld". Als het negatief was, dan leggen de kinderen het zo uit: "Ze hadden me niks gezegd", "Ze hebben me alleen gezegd dat ik me geen zorgen hoefde te maken."

Als we aan de kinderen vragen of de dokter hen goed informeert over hun medische resultaten, antwoordt de meerderheid ja. Toch zijn er kinderen die zeggen dat ze heel weinig contact hebben met de dokters en dat ze zelf om informatie moeten vragen als de verpleegsters die niet gaven.

"Ik ben altijd diegene die erom vraagt", "Het zijn de verpleegsters die de resultaten vertellen", "Soms wel, maar het is vaak zijn assistent", of ook "Ja, maar ik begrijp niet alles", "Nee, maar hij komt elke dag op bezoek."

Beslissingen nemen

De helft van de kinderen zegt dat ze beslissingen nemen met hun ouders of een lid van hun familie.

"We beslissen altijd samen."

De andere helft neemt geen beslissingen en laat deze taak over aan de ouders en de dokters. "Mama beslist", "De dokter neemt de beslissingen", "Nee, want ik ben te klein", "Mama en papa beslissen samen met de dokter", "Aangezien ik nog minderjarig ben voor de wet, zijn het mijn ouders die de beslissingen nemen. En ik vind dat heel goed want als je alleen zou moeten kiezen kan dat wel eens heel moeilijk zijn en zou je een verkeerde beslissing kunnen nemen."

De jongeren leggen vaak uit dat ze niet echt een keuze hebben als het om hun behandeling gaat. Als ze willen genezen hebben ze geen keuze en moeten ze de nadelen ervan aanvaarden. Ook al houden ze niet van spuitjes, ook al hebben ze pijn en ook al hebben ze niet echt de keuze, ze aanvaarden hun lijden om beter te worden.

"Ik doe wat ze me zeggen, ook al heb ik er soms genoeg van, van die medicijnen".
"Ik weet het niet maar ik zou het niet doen omdat het voor mijn eigen bestwil is dat ze het doen".
"Ik wil geen verzorging weigeren, anders gaat mijn toestand achteruit."
"Als ik spuitjes krijg, dan is dat om me beter te maken."

Participatie

De meerderheid van de kinderen en de jongeren zeggen dat ze kunnen spreken over wat ze meemaken en vinden het belangrijk om zich hierover te kunnen uitdrukken. Toch kan een deel van hen het gewoon niet. Sommigen zeggen dat de andere jongeren hen niet kunnen begrijpen. Anderen zijn ook bang om wat ze meemaken onder woor-

den te brengen of zeggen dat ze bang zijn van de dokters.

"Er zijn dingen die ik niet durf zeggen wanneer ik pijn heb."

Contact

Het contact met familie en naasten blijft een erg belangrijke kwestie. Een meerderheid van de jongeren is vrij tevreden over de contacten die ze tot nu toe hebben. Toch zouden kinderen en jongeren op dienstagen waar het bezoek minder is georganiseerd, hun ouders zowel overdag als 's nachts op bezoek willen hebben.

In deze vragenlijst kwam ook de kwestie van het spel terug. Ook spel is erg belangrijk en heeft een bezigheidsfunctie. Kinderen die niet kunnen spelen hebben het daar erg moeilijk mee en denken aan het moment waarop ze weer kunnen gaan spelen. De verveling slaat toe als kinderen niet kunnen spelen dus is het belangrijk dat de kinderen toegang hebben tot een vorm van animatie en vermaak, hoe klein ook.

"Gelukkig mag ik naar tv kijken en lezen."
"Er zijn veel activiteiten zoals elektronische spelletjes, school, de computer enz."
"De speelzaal is niet aangepast aan mijn leeftijd."

School is ook een onderwerp dat in de vragenlijst werd hernomen. Een overgrote meerderheid van de kinderen zegt tijdens hun verblijf niet naar school te kunnen gaan. Ze willen bijna allemaal een school in het ziekenhuis of terugkeren naar hun oude school. Het is voor hen bijna onmogelijk om terug te keren naar hun oude school en de lessen weer op te pikken. Toch hadden velen liever niet zoveel uren gemist op school.

"Er is geen school, maar ze sturen me leerkrachten."
"Ik volg de lessen niet meer in het ziekenhuis, maar ik hoop zo snel mogelijk weer naar school te gaan."
"Ik ga niet naar de ziekenhuisschool, maar zou dat eigenlijk wel willen."

Een goede helft van de jongeren ondervindt geen problemen wanneer ze terugkeren naar school, voor de andere helft is dat wel het geval. De kinderen hebben het inderdaad enorm moeilijk om hun achterstand in te halen. In het ziekenhuis is er voor de meeste jongeren iemand (vriend, leraar, directeur, ouders, enz.) die hen huiswerk brengt en contact met hen houdt.

De kinderen geven toe dat het belangrijk is contact te houden met de school en hun vrienden. Ze zijn heel blij als een leraar, directeur of vriendje van op school vraagt hoe het met ze gaat! Het is voor een kind belangrijk om de banden van vroeger aan te houden en zich niet volledig af te schermen van de buitenwereld.

Artikel 12 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind:

Het kind heeft het recht om zijn mening te geven over elke kwestie die hem of haar aanbelangt. Er moet aan de mening van het kind een passend belang gehecht worden in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid.

Het kind moet beschouwd worden als een rechtssubject en actieve deelnemer. Artikel 12 van het Verdrag, alsook de artikels 13 (recht op vrije meningsuiting), 14 (recht op vrijheid van denken) en 15 (vrijheid van vereniging) tonen duidelijk aan dat het kind fundamentele mensenrechten bezit, met gevoelens en meningen die hem of haar eigen zijn.

Aanbevelingen van kinderen en jongeren

Gehospitaliseerde kinderen zijn volwaardige individuen, dragers van fundamentele mensenrechten die elk hun eigen mening en gevoelens hebben. Het is belangrijk dat ze de grootst mogelijke mate van gezondheid kunnen genieten maar even belangrijk is dat ze zich kunnen uitdrukken en erkend kunnen worden als echte rechtssubjecten.

« What Do You Think ? » wilde kinderen die opgenomen zijn in pediatrie en psychiatrie afdelingen aanmoedigen zich uit te drukken over het leven in het ziekenhuis. De bedoeling? Hun indrukken en gevoelens over wat ze al dan niet graag hebben en over hoe hun droomziekenhuis er uitziet, te leren kennen en erkennen. Hun beeld over het ziekenhuis stelt niet de hele werkelijkheid voor van de opname van een gehospitaliseerd kind in al zijn complexiteit. Toch is het interessant hun visie in dezelfde mate in overweging te nemen als de visie van beroepskrachten.

Want zelfs als de belangrijkste aanbevelingen van de kinderen gericht zijn op wat er zichtbaar is in hun ogen (comfort, verzorging, speelkamer, school, bezoek) en niet echt rekening houden met de vooruitgang die er in de laatste jaren geboekt is op dat vlak, is het belangrijk dat ze hun mening kunnen uiten en dat er rekening gehouden wordt met hun bezorgdheden om een echt "kindvriendelijk" ziekenhuis te verwezenlijken.

Hierbij de belangrijkste aanbevelingen die voortkomen uit de tekeningen en teksten van kinderen :

Geef meer tijd aan de verpleegsters

De verpleegsters zijn grappig en stellen ons gerust, Geef hen meer tijd om aan onze zijde te kunnen blijven. De dokers zijn niet genoeg aanwezig, Ze zouden ons meer aandacht moeten besteden, vaker langskomen in onze kamer en meer geduldig moeten zijn.

We willen dichtbij onze ouders zijn

We missen onze ouders :
In onze kamer, in de ontwaak- en de operatiekamer. Geef ons de mogelijkheid ze vaker te zien.
We willen graag meer tijd en flexibiliteit voor het bezoek, Maar vooral dat onze ouders met ons de nacht kunnen doorbrengen.

Stop de spuitjes !

Het ideale ziekenhuis is een ziekenhuis zonder pijn, Vind iets anders dan de spuitjes,
Leg ons uit wat we hebben en of het pijn zal doen, Elk kind zou een speciale en individuele verzorging moeten hebben.

We willen ons zoals thuis voelen

Een meer kleurrijke kamer,
Computers en gratis tv voor elk kind,
Dieren toelaten,
Gezondheidsdiensten die beter aangepast zijn aan onze leeftijd en onze ziekte.

Recht op spel !

Plezier maken om te vergeten waar we zijn,
Lachen met clowns, de animaties en de spellen!
Buiten spelen : een tuin hebben en uitstappen maken,
Een school hebben in het ziekenhuis.

Meer aandacht voor de kinderen in een psychiatrisch ziekenhuis

Stop de droefheid, wanhoop en opsluiting.
We missen onze ouders, we willen ze meer zien.
Stop de spuitjes!
Waarom zijn we hier en voor hoe lang ? We zouden het graag weten!

Aanbevelingen van de organisaties

Van de theorie...

<http://www.each-for-sick-children.org/>

Het Charter van het gehospitaliseerde kind vat de rechten van het kind in het ziekenhuis samen en herbevestigt ze. Het werd in Leiden (Nederland) opgesteld in 1988 tijdens de eerste Europese conferentie van organisaties « kind en ziekenhuis ».

De tien punten van het EACH-charter (European Association for Children in Hospital) zijn hoofdzakelijk gerelateerd aan de kinderrechten zoals ze opgenomen zijn in het **Verdrag inzake de rechten van het Kind**, dat door de Verenigde Naties op 20 november 1989 werd aangenomen.

<http://www.unicef.org/>

1. Kinderen worden niet in het ziekenhuis opgenomen als de zorg die zij nodig hebben thuis, in dagbehandeling of poliklinisch kan worden verstrekt;
2. Kinderen hebben het recht hun ouders of verzorgers altijd bij zich te hebben;
3. Ouders wordt accommodatie en de mogelijkheid tot overnachting naast het kind aangeboden zonder dat daar kosten voor in aanmerking worden gebracht;
4. Kinderen en ouders hebben recht op informatie. De informatie wordt aangepast aan de leeftijd en de bevattingvermogen van het kind;
5. Kinderen en ouders hebben recht op alle informatie die noodzakelijk is voor het geven van toestemming voor onderzoeken, ingrepen en behandelingen;
6. Kinderen worden in het ziekenhuis gehuisvest en verzorgd samen met kinderen in dezelfde leeftijds- en/of ontwikkelingsfase;
7. Kinderen hebben recht op mogelijkheden om te spelen, zich te vermaken en onderwijs te genieten al naar gelang hun leeftijd en lichamelijke conditie. Kinderen hebben recht op verblijf in een stimulerende veilige omgeving waar voldoende toezicht is en die berekend is op kinderen van alle leeftijdscategorieën;
8. Kinderen worden behandeld en verzorgd door medisch, verpleegkundig en ander personeel dat speciaal voor de zorg aan kinderen is opgeleid. Het beschikt over de kennis en de ervaring die nodig zijn om ook aan de emotionele eisen van het kind en het gezin tegemoet te komen;
9. Kinderen hebben recht op verzorging en behandeling door zoveel mogelijk dezelfde personen, die onderling optimaal samenwerken.
10. De privacy van elk kind moet gerespecteerd worden. Kinderen moeten in alle omstandigheden met tact en begripvol benaderd worden.

Naar de praktijk...

Op basis van een werkgroep en een enquête gerealiseerd door het tijdschrift **Test-Aankoop**, heeft **het Vlaams Patiëntenplatform** een lijst met knelpunten en aanbevelingen opgesteld over het opvang en de verzorging van gehospitaliseerde kinderen in België.

Onvoldoende aangepaste kinderafdelingen en kamers

Bijna de helft van de kinderen wordt opgenomen via de dienst spoedgevallen en slechts één derde via een geplande dagopname. Het is dus belangrijk dat de dienst spoedgevallen en het dagziekenhuis voldoende zijn ingericht voor de instroom van kinderen. De praktijk leert echter dat meer dan een kwart van de ziekenhuizen geen specifieke voorzieningen heeft voor de opvang van kinderen bij een spoedopname bijv. een aangepaste wachtruimte, aanwezigheid van een pediatriesch verpleegkundige,... Volgens Test Aankoop gebeurt in 23% van de gevallen de verpleging van kinderen bij dagopname samen met volwassenen. Ook ouders ervaren de ziekenhuiskamers niet altijd als kindvriendelijk omdat ze niet aangenaam zijn ingericht. De ontspanningsmogelijkheden zijn soms zeer beperkt en het verplegend personeel heeft ook te weinig tijd om zich op een degelijke manier met de kinderen bezig te houden. Kinderen vergen nu eenmaal meer aandacht dan een volwassene. Ziekenhuizen zijn dus te weinig aangepast aan de noden van kinderen.

Onvoldoende informatie voor ouders en kinderen

Een kwart van de ouders antwoordt in het onderzoek van Test Aankoop, dat ze geen of onvoldoende informatie krijgen over de mogelijke risico's of bijwerkingen van de behandeling of over andere mogelijke behandelingen. Voldoende informatie is nochtans noodzakelijk om voor een bepaalde behandeling toestemming te kunnen geven (informed consent). Bij een spoedopname is het gebrek aan informatie nog groter.

Dokters informeren ook niet op maat van ieder kind. Zij dienen meer 'kindertaal' te gebruiken. De afstand tussen dokters en kinderen is volgens ouders soms te groot.

Te weinig voorbereiding bij een opname

Kinderen moeten goed op een opname in het ziekenhuis worden voorbereid. Bij een spoedopname is dit natuurlijk minder evident. De meeste ziekenhuizen beschikken over een brochure voor kinderen. Bij een geplande opname zijn het meestal de ouders die de taak van de voorbereiding op zich nemen, daarna komt de behandelende arts en dan de verpleegkundigen. Bij 10% van de kinderen ouder dan 1 jaar is er geen voorbereiding van de opname gebeurd, noch door ouders, nog door artsen of verpleegkundigen. Ook een voorafgaandelijk bezoek aan de kinderafdeling kan ervoor zorgen dat kinderen en ouders zich meer op hun gemak gaan voelen.

Te weinig aanwezigheid van de ouders bij de narcose

Kinderen zijn minder angstig en voelen zich veiliger wanneer één van de ouders bij hen is. Wanneer ouders bij hun kind blijven, worden vele behandelings- en opnameproblemen voorkomen. Opdat ouders hun kinderen voldoende kunnen ondersteunen en betrokken worden bij de behandeling, zijn flexibele bezoeken vereist. Uit het onderzoek van Test Aankoop blijkt dat de meeste ouders hier geen problemen ervaren. Ook de aanwezigheid van één van de ouders bij de inleiding van de narcose of bij het ontwaken uit de narcose is belangrijk. Aanwezigheid bij narcose is echter te weinig toegelaten hoewel ouders aangeven dit te willen. De ziekenhuizen zijn iets toleranter wat betreft de aanwezigheid van ouders in de ontwaakkamer.

Beperkingen bij rooming-in van de ouders

Bij rooming-in helpt de vaste verzorger van het zieke kind overdag het kind te verzorgen en slaapt hij 's nachts naast het bed van het kind. Uit het onderzoek van Test Aankoop blijkt dat ieder ziekenhuis deze mogelijkheid aanbiedt maar dat de infrastructuur en de kosten wel kunnen verschillen. Soms is de dienstverlening gratis, soms moet voor de slaapgelegenheid betaald worden. Drie op vier van de ziekenhuizen beschikken over specifiek ingerichte kamers voor ouder en kind. Aan 70% van de ouders werd de rooming-in spontaan aangeboden, 30% moest er zelf om vragen. Niet alle ziekenhuizen bieden de mogelijkheid voor 'rooming-in' voor de ouders. Ouders ervaren dit als een groot gebrek aan kindvriendelijkheid. Kinderen hebben net nood aan de aanwezigheid van hun ouders tijdens hun opname in het ziekenhuis.

Onderschatting van de impact van het ziekenhuis

Ouders merken op dat het ziekenhuis ook op hen een grote impact heeft. Bij de eerste bezoeken aan het ziekenhuis ervaren zij het als een doolhof waarin zij moeilijk hun weg vinden. Ook de witte schorten van verpleegkundigen en artsen zijn een struikelblok voor ouders en kinderen.

Te weinig onderwijsmogelijkheden

Niet ieder ziekenhuis in België beschikt over een ziekenhuisschool. Indien er een ziekenhuisschool is, bepalen de arts en de ziekenhuisschool hoeveel lessen worden gegeven, afhankelijk van de gezondheidstoestand van het kind. De thuischool blijft verantwoordelijk voor het kind en moet dus ook de nodige informatie bezorgen aan de ziekenhuisschool.

Wanneer er geen ziekenhuisschool is voorzien, kunnen de kinderen geen onderwijs volgen. Ouders, vrijwilligers, de thuischool, ... dienen deze taak dan over te nemen. Dit gebeurt echter niet op een gestructureerde manier.

Aanbevelingen van de organisaties

De mate waarin het charter « kind en ziekenhuis » wordt toegepast, alsook de mate waarin wordt geverifieerd of de ziekenhuizen dit charter naleven, verschilt sterk van land tot land maar ook van ziekenhuis tot ziekenhuis binnen elk land.

Het charter wordt door sommige landen officieel ondertekend maar er worden onvoldoende middelen ter beschikking gesteld. Ook al is er veel vooruitgang geboekt in België, is de toestand niet rooskleurig.

Kupers, P. & Jooen, K. (2005). Enquête: Kinderen in het ziekenhuis. *Test Gezondheid*, februari-maart, nr. 65, pp.9-14.

« Laten we ons geen illusies maken, net als in de wereld van de videospelletjes, maken kinderen heel goed het verschil tussen de werkelijkheid en hun wensen. Ze weten erg goed dat ze nuchter moeten zijn vóór een operatie, maar het is toch zo leuk om zich, net op dat moment, een extravagante maaltijd met de allerheerlijkste gerechten voor te stellen... In hetzelfde vakje zitten ook de grappige ziekenhuisarchitecturen die sommige kinderen uitvinden.

In het algemeen is het oproepen van de fantasie geen vlucht, maar een erg gezonde reactie tegenover een moeilijk leefbare situatie, een beroep op instinctieve krachten om sneller te genezen.

In dat opzicht is het niet zozeer een « opgaan in zijn verbeelding » dan wel een houvast te ontwikkelen. Zo hebben we bijvoorbeeld die tekening met een ziekenhuis als sfeer waar ziektes en handicaps verdwijnen. Een beeld dat doet denken aan de veilige buik van de mama en dat ons vertelt dat een kind op zijn gemak moet kunnen teruggaan tot dat beschermde gevoel uit de moederschoot.

Deze kinderwerken tonen ons eens te meer aan dat de vrije uitdrukking van een ziek kind, zoals het hier gevraagd is, geen occasionele gebeurtenis zou moeten zijn.

Het zou integraal deel moeten uitmaken van de globale opvang van een ziek kind, dat in geen geval gereduceerd mag worden tot een ziek lichaam of een orgaan dat hersteld moet worden.

voor de personen die hen verzorgen, hebben de kinderen meer dan gelijk om te vragen achter meer tijd voor spel en aangepaste installaties. Ensenering van hun huidige situatie, uitdrukking van hun noden, wensen en dromen, boodschap gericht aan heel de omgeving... deze tekeningen zijn even noodzakelijk voor het gehospitaliseerde kind als voor diegenen die hem verzorgen.

Kan men zich een kinderziekenhuis-afdeling voorstellen zonder kindertekeningen op de muren? »

Didier COHEN-SALMON, Voorzitter van Vereniging Sparadrap

Hier rond hebben het Vlaamse Patiëntenplatform en de vereniging Sparadrap meerdere aanbevelingen geformuleerd.

1. Kindvriendelijke ziekenhuisinrichting

Ziekenhuizen moeten aangepast zijn aan de behoeften en noden van kinderen. De kinderafdeling moet aangenaam ingericht zijn, net als de kamer waar de kinderen verblijven (foto's van familie, leuke gordijnen, ballonnen,...). Spoedafdelingen moeten een wachtruimte hebben voor kinderen zodat zij niet geconfronteerd worden met andere medische voorvallen die kunnen afschrikken. Het verplegend personeel op de kinderafdeling moet een aangepaste opleiding krijgen en weten hoe zij met kinderen moeten omgaan. De opname van kinderen moet zoveel mogelijk in pediatrie afdelingen gebeuren waar opvang en omkadering gegarandeerd zijn. De aankleding, architectuur en de sfeer dient dus aangepast te zijn op maat van de minderjarige patiënt.

2. Aangepaste informatie en communicatie

Ouders en kinderen moeten voldoende geïnformeerd worden over de ziekte en de evolutie ervan, maar ook over de behandeling en de voorbereiding van de behandeling. Zij hebben het recht om de risico's van de ingreep te kennen zodat tijdig alternatieve behandelingen kunnen worden overwogen.

Voor kinderen is het belangrijk dat zij zich goed op een behandeling kunnen voorbereiden. Ouders spelen hierin een belangrijke rol maar dienen dan ook over voldoende informatie te beschikken. De communicatie tussen artsen en kinderen verloopt niet altijd vlot omdat artsen een te moeilijke taal spreken. De arts moet zijn informatie aanpassen aan de leeftijd en maturiteit van het kind.

3. Aanwezigheid van vertrouwde personen

De aanwezigheid van ouders is zeer belangrijk in het genezingsproces van de kinderen, zowel 's nachts als overdag. Kinderen ervaren het ziekenhuis als een onbekende omgeving en zijn onzeker en angstig. Ouders kunnen hun kinderen geruststellen en op een vertrouwde manier informeren. Rooming-in zou dan ook kosteloos moeten zijn voor ouders die bij hun kind willen overnachten. Er zou ook een ontspanningsruimte voorzien moeten zijn de ouders maar ook voor de andere naasten zoals broers en zussen, familieleden of schoolvrienden.

Het is dus aangewezen om ouders of andere vertrouwde personen aanwezig te laten zijn (indien medisch verantwoord) bij de behandeling, de ingreep of postoperatief.

4. Ontspanningsmogelijkheden

Gehospitaliseerde kinderen lijden onder hun gezondheidsproblemen maar ook door eenzaamheid en verveling. Het is dan ook erg belangrijk dat ziekenhuizen hun best doen om kinderen zich 'thuis' te laten voelen. Kinderen mogen het ziekenhuis niet associëren met negatieve ervaringen maar wel met de toffe momenten die ze er hebben. Hiervoor moeten soms kleine dingen aangepast worden : een aangenaam kader, clowns, animaties. Het gebruik van een pop als ondersteuning van de verbale uitleg dat aan de ouders en de kinderen wordt gegeven is ook een goede zaak. Deze pop kan de kinderen ook geruststellen.

Het verzorgend personeel van het ziekenhuis moet ook de mogelijkheid hebben om bij de kinderen te zijn. Door een clownpak aan te trekken, kan de verzorger het jonge kind helpen om het hoofd te bieden aan zijn angsten en vrezes. Het personeel moet een vertrouwenspersoon zijn voor ouders maar ook voor de kinderen wanneer de ouders er niet zijn. Spelbegeleiding en ruimte voor spel en ontspanning zijn belangrijk voor kinderen die in het ziekenhuis zijn opgenomen.

5. Aangepast onderwijs bij langdurige opname

Hoewel onderwijs geen 'ontspanningsactiviteit' is, kan het bij kinderen toch voor de nodige afleiding zorgen. Daarenboven is het belangrijk dat kinderen bij langdurige opname geen grote leerachterstand opbouwen en dat er dus onderwijs in het ziekenhuis is voorzien. Er is nood aan onderwijsmogelijkheden in de ziekenhuizen zonder ziekenhuisschool. Kinderen zijn hier te afhankelijk van de goodwill van de thuisschool, vrijwilligers, het verplegend personeel,... om les te kunnen volgen.

6. Gebruik van pijnstillende middelen en betere kennis ervan van kinderen

De visie op spuitjes die aanwezig is in veel van de werkjes, weerspiegelt gebreken : pijnstillende middelen lijken duidelijk onbekend te zijn voor de kinderen, de kinderen vermelden ze alleszins niet. Zoals Didier COHEN-SALMON, de voorzitter van de Vereniging Sparadrap, onderstreept, « lijkt het als een evidentie aangenomen te zijn dat spuitjes pijn doen, hoewel we weten dat daar niets van aan is. In dat opzicht zou ik helemaal bovenaan bij de aanbevelingen i.v.m. de verzorging en de behandelingen zetten: pijnstillende middelen ontwikkelen voor pijnlijke zorgen (pijnstillende crème, stikstofmonoxide). Het is ook jammer te moeten vaststellen dat pijnstillende medicijnen iets uit de droomwereld van kinderen zijn: speciale snoepjes om geen pijn meer te voelen... terwijl pijnstillers wel degelijk bestaan.»

Wedstrijdreglement

De wedstrijd is bedoeld voor kinderen tussen 6 en 15 jaar. Om aan de wedstrijd deel te nemen, moet u zich inschrijven voor 30 september 2005. De wedstrijd zelf loopt van 15 augustus tot 31 december 2005. De bekendmaking van de prijzen gebeurt in januari 2006.

Organisator: UNICEF België, «What do you think?» - project, Lenniksebaan 451 bus 4, 1070 Brussel.

De ziekenhuisdienst ondersteunt de kinderen. De wedstrijd wil de samenwerking tussen de kinderen en de dienst aanmoedigen, vandaar dat alle kinderen die deelnemen aan de wedstrijd, dit doen via een ziekenhuisdienst (bijvoorbeeld de pediatrie dienst, de ziekenhuisschool of de psychiatrische dienst). Wanneer de kinderen hun creatie thuis afwerken, na de hospitalisatie, dienen ze de tekening aan de verantwoordelijke van de dienst te overhandigen. Individuele inzendingen worden niet aanvaard.

De kinderen kunnen kiezen uit de volgende drie thema's:
Thema 1: wat ze leuk vinden aan het ziekenhuis: "de goede kanten"
Thema 2: wat ze niet leuk vinden aan het ziekenhuis: "de slechte kanten"
Thema 3: wat ze graag zouden willen in het ziekenhuis: "het ideale ziekenhuis"

Opgelet! Er kan gekozen worden voor één thema, maar er kan ook een tekening gemaakt worden die twee of alle drie de thema's combineert.

Enkele voorstellen:

De aankomst in het ziekenhuis, de verschillende interventies (medisch personeel, paramedisch personeel, medisch-technisch personeel, technisch personeel, administratief personeel, sociaal personeel, begeleiders en vrijwilligers,...) de instrumenten, het materiaal, de verzorging, de behandelingen, de verveling, de aandacht, de bezoeken, de ouders, de familie, de uurroosters, de angsten, de radio, de spuit, de anesthesist, de operatie, de pijn, het eten, de activiteiten (school, spelletjes,...), ...

Uitleg bij de tekeningen, erover discussiëren:

De kinderen moeten een woordje uitleg geven bij hun kunstwerk door een tekstje erbij te voegen naast de tekening of op de achterkant. De kinderen kunnen ook samen over de tekeningen praten. In dit geval kan de begeleider de groep in kleinere discussiegroepjes opdelen en helpen om de opmerkingen van de kinderen bij elke tekening te voegen. De verantwoordelijke kan ons ook haar/zijn eigen indrukken overmaken, via de invulviche ter evaluatie van de wedstrijd.

Modaliteiten

De kinderen kunnen zich individueel of in groep uitdrukken, met behulp van volgende richtlijnen*: een papier of karton op A4 (21 cm x 29 cm)

De kinderen kunnen zelf kiezen hoe ze hun gevoelens willen uitdrukken. Hier worden enkele voorbeelden gegeven:

Een tekening: een schilderij, een tekening met stiften of kleurpotloodjes, ...

Een collage: met foto's, een collage met medisch materiaal (gasverband, medisch catalogus, ...)

Een tekst: een brief, een gedicht, een tekst, ... met de hand geschreven of op de computer

Een mix van illustratie en tekst: een stripverhaal, een rebus, een kortverhaal, een tekening met een tekstje naast, ...

Specifieke identificatie van de dienst, het nummer van het thema of de thema's en de naam of namen van de kinderen moeten vermeld staan op de achterkant van elke tekening.

*Sommige tekeningen en teksten zullen gepubliceerd worden in een rapport. Hiervoor is het noodzakelijk de aanwijzingen te volgen. De organisatoren houden zich eraan in dit rapport alle persoonlijke gegevens strikt geheim te houden.

Wie valt er in de prijzen?

De jury samengesteld uit kinderen en volwassenen, zal op basis van de expressiviteit van de boodschap, de originaliteit, gebruikte humor en creativiteit de kunstwerkjes beoordelen. Eén Vlaamse, één Waalse en één Brusselse ziekenhuisdienst zal een prijs ontvangen, indien de winnende tekening uit hun dienst komt.

Naast de winnaars per gewest, ontvangen alle kinderen die deelnemen sowieso een individuele prijs.

Verloop en agenda van de wedstrijd

De wedstrijd is nationaal. Alle Belgische ziekenhuizen met een pediatrie dienst, ziekenhuisschool of psychiatrische dienst worden uitgenodigd om deel te nemen. De wedstrijd loopt van 15 augustus 2005 tot 31 december 2005. De kunstwerken moeten ten laatste op 31 december 2005 overgemaakt worden. Het is wel noodzakelijk om zich als dienst in te schrijven vóór 30 september 2005.

Opvolging

Er zal in 2006 een rapport over kinderen in het ziekenhuis verschijnen. Dit rapport heeft tot doel de gedachten, wensen en ervaringen van kinderen in het ziekenhuis in de verf te zetten. Het rapport zal breed verspreid worden in de pers, naar het grote publiek (volwassenen en kinderen), naar de beleidsmakers in België en naar het Comité van de rechten van het kind in Genève (dit is het orgaan dat moet toezien op een correcte toepassing van het kinderrechtenverdrag in de wereld).

Folder

Doe mee!
Met de grote teken- en schrijfwedstrijd
Van 1 augustus tot 30 december 2005

Zoals jij, zijn er elk jaar heel veel kinderen die in het ziekenhuis worden opgenomen. Dat is altijd een belangrijke gebeurtenis, en vaak ook heel moeilijk. Het ziekenhuis is onbekend. Vaak heb je pijn en soms weet je niet goed waarom je er eigenlijk heen moet. De volwassenen gebruiken moeilijke woorden. Je moet je mama, je papa, je broer, je zus en je vriendjes achter laten. Je weet helemaal niet wat ze met jou van plan zijn. Eigenlijk ben je wel bang voor de operatie of het onderzoek en je verveelt je. Maar soms zijn er leuke verrassingen! Je maakt nieuwe vriendjes, je wordt lekker verzorgd en je bent fier dat je de proef doorstaan hebt.

De tekening, het schilderij, de tekst of het gedicht die het grappigst, het triest, origineelst of het meest verrassend is, én die het best het ziekenhuis met zijn goede en slechte kanten laat zien, wint! Je begeleider of verzorger in het ziekenhuis zal je uitleggen hoe je kan deelnemen.

Jouw kunstwerk en de kunstwerken van alle andere deelnemers, zullen worden verzameld in een boekje. Dat boekje maakt aan andere mensen duidelijk hoe het is om in het ziekenhuis te verblijven. Zo hebben ze zelf minder angst, als ze er ooit belanden. Dankzij jou zullen ziekenhuizen een beetje meer vriend zijn van alle kinderen. Kortom: jij kan ons helpen het ziekenhuis te ontdekken!

Dat is nu precies waarom we deze teken- en schrijfwedstrijd organiseren: We willen weten wat jij denkt! We willen je belevenissen en gevoelens over je verblijf in het ziekenhuis leren kennen. Waar je van houdt, waar je van griezelt, en hoe je droomziekenhuis er uit ziet.

"Het ziekenhuis" door de ogen van kinderen!

Doe mee!
Wij willen weten wat jij denkt!

Organisator: UNICEF België, What Do You Think?-project, Lenniksebaan 451 bus 4, 1070 Brussel
Voor meer inlichtingen contacteert UNICEF op het nummer 02/230.59.70 of info@whatdoyouthink.be

Doe mee!
Met de grote teken- en schrijfwedstrijd
Van 1 augustus tot 30 december 2005

Oh, in vind het zo leuk om in het ziekenhuis ...

- Te worden verzorgd door de grappige verpleegsters en verplegers...
- Nieuwe vriendjes te maken en met hen te spelen...
- Veel bezoek, cadeautjes en spelletjes te krijgen...
- Prulletjes te eten!

Wat ik zo haat aan het ziekenhuis ...

- Is dat ik bang ben voor wat de dokters willen doen...
- Is ver van mijn mama en papa te zijn...
- De spuiten...
- Wanneer mijn vrienden weg gaan...

Het ideale ziekenhuis ...

- Een ziekenhuis vol dieren...
- Een magisch ziekenhuis zonder spuiten en zonder pillen...
- Een ziekenhuis met een glijbaan, een schommel en heel veel ballonnen...
- De ideale dokter is grappig. Zijn woorden zijn van suiker...

Te winnen: een mooie prijs voor elk kind en voor de afdeling

"Het ziekenhuis" door de ogen van kinderen!

Aan de wedstrijd kunnen alle kinderen tussen 6 en 15 jaar deelnemen die in het ziekenhuis verblijven. De wedstrijd loopt van 1 augustus tot 30 december 2005. Inschrijven moet je voor 30 september 2005. De prijzen worden uitgereikt in januari 2006.

Organisator: UNICEF België, What Do You Think?-project, Lenniksebaan 451 bus 4, 1070 Brussel.
Voor info, contacteer UNICEF op het nummer 02/230.59.70 of info@whatdoyouthink.be

Lijst van de deelnemende ziekenhuizen

Algemeen Ziekenhuis Lokeren-Pediatische Dienst	Lepelstraat 2	Lokeren
AZ Groeninge (Campus Sint-Niklaas)-Pediatische Dienst	Houtmarkt 33	Kortrijk
AZ Maria Middelaars Sint-Jozef -Pediatische Dienst	Kortrijksesteenweg 1026	Gent
AZ Oudenaarde-Kinderafdeling	Minderbroederstraat 3	Oudenaarde
AZ Sint-Maarten -Kinderafdeling	Rooienberg 25	Duffel
AZ VUB-Recreatie afdeling	Laarbeeklaan 101	Jette
AZ Waasland (Campus Stadskliniek)-Pediatische Dienst	L. De Meesterstraat 5	Sint-Niklaas
C.H. De Dinant-Service de Pédiatrie	Rue St-Jacques 501	Dinant
C.H. De Jolimont-Lobbes- Service de Pédiatrie - Ecole Amarelle A7	Rue Ferrer 159	La Louvière
C.H. Du Bois de L'Abbaye et de Hesbaye -Service de Pédiatrie	Rue Laplace 40	Seraing
C.H. Hornu Frameries (Campus Hornu)-Service de Pédiatrie	Route de Mons 63	Hornu
C.H.R. De Huy-Service de Pédiatrie	Rue Trois Ponts 2	Huy
C.H.R. De La Haute Senne (Campus Saint-Vincent)-Service de Pédiatrie	Bld. Roosevelt 17	Soignies
C.H.R. St-Joseph-Hopital De Warquignies -Service de Pédiatrie	Rue des Chafours 27	Boussu
C.H.R. St-Joseph-Hopital de Warquignies -Service de Pédiatrie	Av. B. De Constantinopoles 5	Mons
C.H.U. De Charleroi (Campus André Vésale)-Service de 9ème Pédiatrie	Rue de Gozée 706	Montigny-le-Tilleul
C.H.U. De Charleroi (Campus Hôpital Civil)-Service Pédiatrie	Bld. Paul Janson 92	Charleroi
C.H.U. De Tivoli-Classe la Coraline en pédiatrie	Av. Max Buset 34	La Louvière
Centre Neurologique William Lennox- AOI	Allée de Clerlande 6	Ottignies
Centre Neurologique William Lennox- BOI	Allée de Clerlande 6	Ottignies
Centre Neurologique William Lennox- Neuropédiatrie Unité A1	Allée de Clerlande 6	Ottignies
CHA Chastres- La Petite Maison	Rue des Acacias 10	Chastre
Clinique Notre-Dame de Grace-Service de Pédiatrie	Chaussée de Nivelles 212	Gosselies
Clinique Reine Astrid-service de pédiatrie	Rue devant les Religieuses 2	Malmédy
Clinique Saint Joseph (Campus C. de l'Espérance)-Service de Pédiatrie	Rue St-Nicolas 447	Montegnée
Clinique Saint-Jean-Service de Pédiatrie et de pédopsychiatrie	Boulevard du Jardin Botanique 32	Brussel
Clinique st Joseph -Service de Pédiatrie	Rue de la Station 25	Lobbes
Cliniques Universitaires Saint Luc Le Kapp Pédo-psychiatrie	Avenue Hippocrate 10	Bruxelles
Ecole les Colombes (Réseau hospitalier de Médecine Sociale)	Rue Louis Caty, 136	Baudour
Feux-Follets Hopital psychiatrique pour enfants	Avenue des Sorbiers 31	Wavre
Henri Serruys Ziekenhuis-Pediatische Dienst	Kairostraat 84	Oostende
Hopital Ste-Thérèse - Service de Pédiatrie	Rue Trieu Kaisin 134	Montigny s/ Sambre
Hopital Universitaire Des Enfants Reine Fabiola- Ecole Robert Dubois	Avenue J.J. Crocq 17	Brussel
Hopital Universitaire Des Enfants Reine Fabiola- Salle 65 (3ième étage)	Avenue J.J. Crocq 15	Brussel
Hopital Universitaire Des Enfants Reine Fabiola- TITECA, Unité Caribou	Avenue J.J. Crocq 17	Brussel
Hopitaux Iris Sud (Campus Etterbeek-Ixelles)-Service de Pédiatrie	Rue J. Paquot 63	Brussel
OPZ Geel	Dr. Sanodreef 4	Geel
Paola kinderziekenhuis-ziekenhuisschool	Lindendreef 1	Antwerpen
P.C. Caritas	Caritasstraat 76	Melle
Psychiatrische Ziekenhuis Heilige Familie De Korbeel - Dienst Ergo de Korbeel	Groeningepoort 4	Kortrijk
Regionaal Ziekenhuis Jan Yperman -Pediatische Dienst	Briekestraat 12	Ieper
Reseau Hospital De Medecine Sociale (C Tournai)-Service de Pédiatrie	Chaussée St-Amand 80	Tournai
RHMS La Madeleine - Service de Pédiatrie	Rue Maria Thomée 1	Ath
Sint-Jozefziekenhuis	Roeselaarsestraat 47	Izegem
Sint-Franciscusziekenhuis- Diensthof pediatie	Pastoor Paquaylaan 129	Heusden-Zolder
Virgajesseziekenhuis- Pediatische dienst	Stadsomvaart 11	Hasselt

Evaluatie van de tekenwedstrijd door het omkaderend personeel

Aan alle ziekenhuizen die meewerkten werd gevraagd een kort evaluatieformulier in te vullen. 20 van de 46 ziekenhuizen die deelnamen stuurden een evaluatieformulier terug (43%). De meeste ziekenhuizen waren bijzonder positief over hun deelname aan de wedstrijd.

In de meeste ziekenhuizen namen de spelbegeleiders of de leerkrachten het initiatief om deel te nemen aan de wedstrijd. In enkele ziekenhuizen waren het de verpleegsters, de ergotherapeut of de psycholoog die de kinderen motiveerden om mee te werken. Veel begeleiders stellen dat de wedstrijd hen in staat stelde om makkelijker met de kinderen over hun ziekenhuisverblijf te praten. Dankzij de tekeningen kwamen heel wat gesprekken en discussies los tussen het verplegend personeel en de kinderen. De begeleiders zeggen dat zij het belangrijk vinden de mening van de kinderen te kennen, en dat het werken met tekeningen een goede manier blijkt te zijn om een aantal zaken bespreekbaar te maken. Verschillende ziekenhuizen hebben dan ook aangegeven in de toekomst vaker met tekeningen te werken en kinderen vaker aan te moedigen over hun ziekenhuisverblijf te tekenen. Volgens sommige begeleiders hielp de wedstrijd om een aantal zaken bespreekbaar te maken tussen het verplegend personeel onderling.

Voor het verplegend personeel was het vaak heel motiverend om mee te werken. De tekeningen gaven hen concrete feedback over hun omgang met de kinderen. Sommige begeleiders gaven wel aan dat het niet altijd evident is om aan dergelijke initiatieven deel te nemen, wat dit komt boven op een reeds heel goed gevulde agenda. Anderzijds werd door verschillende personen gesteld dat de wedstrijd ingepast werd in reeds geplande activiteiten.

In de meeste gevallen waren de kinderen heel enthousiast om deel te nemen. Kinderen houden van tekenen en deze wedstrijd was een extra stimulans voor de kinderen omdat ze het gevoel hadden dat er echt naar hun mening werd gevraagd. De meeste kinderen drukten zich heel spontaan uit. Sommige kinderen hadden wel wat tijd nodig om hun gedachten op een rijtje te zetten. Sommige ziekenhuizen wijzen er echter op dat het niet altijd makkelijk was om de kinderen te motiveren om mee te werken. Sommige kinderen waren te ziek of te jong. Sommige kinderen wilden graag meewerken maar hadden een fysieke beperking waardoor het bijzonder moeilijk was voor hen. Of kinderen die voor een heel korte periode opgenomen zijn, waren ook moeilijker te motiveren om mee te werken. Het cadeautje was een extra stimulans voor veel kinderen om mee te werken.

Werken met tekeningen is een makkelijke manier om over soms moeilijke onderwerpen te praten. De tekeningen zijn vaak een aanknopingspunt om nadien een grondiger gesprek te hebben met de kinderen over hun gevoelens en emoties. Ook tijdens het tekenen kwamen heel wat gesprekken tot stand. Vaak kwamen heel sterke emoties naar boven, wat een aangepaste omkadering echt nodig maakte. Verschillende ziekenhuizen hebben kinderen gevraagd over hun ziekenhuisverblijf in het algemeen te tekenen en zijn afgestapt van de drie voorgestelde thema's. Dit werd soms als te belemmerend ervaren. Andere ziekenhuizen gaven dan weer aan dat de drie thema's wel perfect aansloten bij de beleving van de kinderen en een meerderheid van de ziekenhuizen hebben dan ook effectief gewerkt met de drie voorgestelde thema's. Voor sommige kinderen bleek het wel moeilijk om één van de drie thema's uit te kiezen. Vooral het thema van het ideale ziekenhuis werd door heel veel kinderen geapprecieerd omdat het hen in staat stelde vrijuit te dromen en na te denken over wat ze leuk vinden en wat ze minder leuk vinden in het ziekenhuis vandaag.

Het opgelegde formaat (A4) werd door heel wat kinderen als een belemmering ervaren. Dit belemmerde hun creativiteit en in sommige gevallen werd het hierdoor praktisch heel moeilijk om mee te werken (bijvoorbeeld voor kinderen die in de plaaster zitten of een baxter hebben is het makkelijker op een A3 te tekenen).

De vragenlijst werd vooral nuttig gevonden door de ziekenhuizen waar er heel wat oudere jongeren verbleven. De vragen waren soms wel wat te moeilijk en de vragenlijst was heel lang, maar ook hier was de vragenlijst het startpunt voor heel wat interessante discussies tussen de kinderen en het verplegend personeel. Verschillende vragen waren ook heel direct en jongeren houden liever hun gevoelens voor zich.

Verschillende ziekenhuizen organiseerden na de tekenwedstrijd een tentoonstelling en verklaarden ook in de toekomst met tekeningen te zullen blijven werken.

Wij hopen dat ook effectief in de toekomst deze wedstrijd navolging zal krijgen en in de ziekenhuizen op systematischere manier gewerkt zal worden met tekeningen om kinderen hun emoties over hun ziekenhuisverblijf te helpen uiten.

Vragenlijst

Wat is jouw leeftijd?

Ben je een jongen of een meisje?

Welke ziekte heb je?

Hoe dikwijls heb je in het ziekenhuis moeten verblijven de laatste 3 jaar?

Waarvan hou je in het ziekenhuis?

Waar hou je niet van in het ziekenhuis?

In het ziekenhuis

1. Vertelt men jou genoeg over je behandelingen en de evolutie van je ziekte?

2. Ben je op voorhand goed ingelicht over het onderzoek of de operatie die je zal ondergaan?

3. Zegt men jou op voorhand dat de behandeling of operatie pijnlijk kan/zal zijn?

4. Vertelt men jou op voorhand hoe lang je in het ziekenhuis zal moeten verblijven?

5. Brengt de arts je zelf op de hoogte van de resultaten van bijvoorbeeld onderzoek?

6. Neem je samen met je ouders beslissingen over de te volgen behandeling?

7. Neem je bepaalde beslissingen over de te volgen behandeling alleen?

8. Kan je bepaalde zorgen weigeren?

9. Kan je zelf beslissen om een behandeling stop te zetten?

10. Krijg je in het ziekenhuis de kans om je eigen mening te geven en te zeggen wat je denkt?

11. Heb je genoeg contact met je familie in het ziekenhuis?

12. Kunnen jouw familieleden gemakkelijk bij je zijn als jij daar nood aan hebt?

13. Zijn er volgens jou in het ziekenhuis voldoende mogelijkheden om te spelen?

14. Heb je verzorging nodig als je thuis bent? Zo ja, wie komt je dan verzorgen?

Op school

15. Krijg je de kans om tijdens je verblijf in het ziekenhuis onderwijs te volgen?

16. Krijg je de kans om tijdens je verblijf naar je eigen school te gaan?

17. Kan je onderwijs volgen als je een periode terug naar huis mag?

18. Kan je thuis les volgen als dat nodig is? Wie geeft jou dan les?

19. Heb je problemen om opnieuw de lessen te volgen op school als je een tijdje niet naar school bent kunnen gaan?

20. Doet jouw school voldoende inspanningen om in contact te blijven wanneer je niet naar school kan gaan?

Gevoelens en rechten

21. Kun je over jouw ervaringen praten met andere mensen (leeftijdsgenoten, klasgenoten, familie...)?

22. Begrijpen leeftijdsgenoten wat je doormaakt?

23. Heb je het gevoel dat er genoeg naar jouw mening wordt geluisterd (thuis, in het ziekenhuis, op school...)?

24. Vind je dat andere mensen (bijvoorbeeld klasgenoten, leerkrachten, broers en zussen...) voldoende op de hoogte zijn van de problemen die jij soms hebt?

25. Vind je dat jouw rechten voldoende worden gerespecteerd in België?

26. Wat zou jij doen als je minister van gezondheid was om het leven van kinderen en jongeren in het ziekenhuis aangenamer te maken?

UNICEF, het kinderfonds van de Verenigde Naties, strijdt wereldwijd voor het welzijn van kinderen en het respect van hun rechten. « What Do You Think ? » is een project dat gecoördineerd wordt door UNICEF België. Het wil de stem van kinderen en jongeren laten horen op alle niveau's en over alle onderwerpen die hen aanbelangen.

Met de steun van het [Ministerie van Justitie](#), de [Vlaamse Overheid](#) en de [Franse Gemeenschap](#).

Verantwoordelijke uitgever :
UNICEF België, Christian Wiener, Lenniksebaan 451 b 4 te 1070 Brussel
Layout : corentin@kotje.be

What Do You Think?-project

UNICEF België
Lenniksebaan 451 b 4
1070 Brussel
Tel : 02/230.59.70.
Fax : 02/230.34.62.
www.whatdoyouthink.be
www.unicef.be
info@whatdoyouthink.be
info@unicef.be

Federale Overheidsdienst
Justitie

GlaxoSmithKline
Biologicals